

OLAĞANÜSTÜ DÖNEMLERDE YAPILAN FAHİŞ FİYAT ARTIŞLARININ HAKSIZ REKABET HUKUKU BAKIMINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ^(*)

EVALUATION OF EXTREME PRICE INCREASES DURING PERIODS OF EXTRAORDINARY IN TERMS OF UNFAIR COMPETITION LAW

Dr. Öğr. Üyesi Muhammet Emin BİNGÖL^(**)

Öz

Bu çalışma olağanüstü dönemler sonrasında yapılan fahiş fiyat artışlarına özgülenmiş olup, olağanüstü dönemlerde yapılan fahiş fiyat artışlarının yalnızca haksız rekabet hukuku bakımından değerlendirilmesi amaçlanmaktadır. Bu uğurda, ilk olarak hangi dönemlerin olağanüstü dönem olduğu ve yapılan fiyat artışlarının ne zaman fahiş fiyat artışı olarak nitelendirileceği değerlendirilmiştir. Ardından, fahiş fiyat artışlarına ilişkin Türk hukukunda yapılan düzenlemeler ile mukayeseli hukukta olağanüstü dönemlerde yapılan fahiş fiyat artışları ile mücadele yöntemleri kısaca açıklanmıştır. Son bölümde ise belirli şartlar altında, olağanüstü dönemlerde yapılan fahiş fiyat artışlarına haksız rekabet hukukunun enstrümanları ile müdahale edilebileceği sonucuna ulaşılmıştır. Bu anlamda TTK'nın haksız rekabete ilişkin hükümlerinin olağanüstü dönemlerde yapılan fahiş fiyat artışlarına uygulanabileceği kanaatine varılmıştır. Zira olağanüstü dönemlerde, toplumu oluşturan bireylerin birbirlerine yardım etmek yerine, zor durumda olan kimselerin bu durumundan faydalanarak aşırı menfaat devşirmesi, dürüstlük kuralı ile bağdaşmamaktadır.

Anahtar Kelimeler

Fahiş Fiyat Artışı, Haksız Rekabet, Olağanüstü Dönem, Dürüstlük Kuralına Aykırılık.

Abstract

This study is dedicated to excessive price increases following a period of emergency and aims to evaluate excessive price increases during periods of emergency only from the point of view of unfair competition law. For this purpose, it first evaluates which periods are considered as emergency periods and when the price increases are considered as exorbitant price increases. Subsequently, the provisions of Turkish law on price increases and the methods of combating price increases during periods of emergency in comparative law are briefly explained. In the last section, it is concluded that under certain conditions, exorbitant price increases in emergency periods can be dealt with using the instruments of unfair competition law. In this sense, it has been concluded that the provisions of the TCC on unfair competition can be applied to exorbitant price increases during emergency periods. This is because, in times of emergency, it is incompatible with the rule of honesty for the individuals who make up society to take advantage of those who are in a difficult situation, instead of helping each other.

Keywords

Price Gouging, Unfair Competition, Period of Emergency, Breach of Good Faith.

^(*) (Araştırma Makalesi, Geliş Tarihi: 04.09.2023 / Kabul Tarihi: 15.11.2023).

^(**) İstanbul Medipol Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Ticaret Hukuku Anabilim Dalı, (mebingol@medipol.edu.tr, ORCID ID: 0000-0001-7176-636X).

Atıf/Citation: Bingöl, Muhammet Emin (2023), "Olağanüstü Dönemlerde Yapılan Fahiş Fiyat Artışlarının Haksız Rekabet Hukuku Bakımından Değerlendirilmesi", TFM, C: 9, S: 2, s. 177-197.

I. GİRİŞ

Tüm dünyayı etkilediği gibi Türkiye'yi de etkileyen COVID-19 salgını ile yakın zamanda yaşanan ve ülkemizdeki büyük bir bölgeyi etkileyen yıkıcı deprem sonrasında tedarikçiler / satıcılar tarafından, felaketlerin muhatabı olan kimseler bakımından ihtiyaç niteliğindeki ürünlerde yapılan fiyat artışları, toplumda büyük bir tepki toplamıştır. Bilindiği üzere, liberal sistemlerde kural olarak ürün ya da hizmetlerin fiyatları, piyasada ve arz ve talebe göre, ilgili ürün ya da hizmeti sunan kişi tarafından serbestçe belirlenir. Arzın düştüğü ya da arzın sabit kaldığı durumlarda talebin artması gibi sebeplerden ötürü ilgili ürün ya da hizmetin fiyatının artması mümkün olmakla birlikte, serbest piyasa ekonomisinin söz konusu olduğu yerlerde bazı fiyatların haksız / fahiş veya adil olmayan fiyat olarak nitelendirildiği ve bu fiyatlara müdahale etmeye yönelik önlemler alındığı görülmektedir. Bu çerçevede ülkemizde de COVID-19 döneminde yapılan fiyat artışlarına yönelik kamu idaresi tarafından düzenlemeler öngörülmüştür.

Avrupa'da özellikle COVID-19 döneminde tartışılmaya başlanan bu durum, Amerika Birleşik Devletleri'nde özellikle Katrina Kasırgası'ndan sonra yoğun bir şekilde tartışılmaya başlanmış, *price gouging* olarak tanımlanan ve felaket dönemleri sonrasında yapılan fahiş fiyat artışları sosyolojik, etik ve hukukî açıdan birçok incelemeye konu olmuştur. Bununla birlikte Türk hukukunda ise, fahiş fiyat artışlarına yönelik çalışmalar son dönemlerde yapılmaya başlamış, sınırlı olan bu çalışmaların çoğu, felaket / olağanüstü dönemler ile sınırlandırılmamış, genel itibarıyla satıcı / tedarikçiler tarafından yapılan fahiş fiyat artışları hukuken değerlendirilmiştir. Bu çalışma ise, yalnızca olağanüstü dönemler sonrasında yapılan fahiş fiyat artışlarına özgülenmiştir. Yine eldeki çalışmada, olağanüstü dönemlerde yapılan fahiş fiyat artışlarının yalnızca haksız rekabet hukuku bakımından değerlendirilmesi amaçlanmaktadır. Bu uğurda, ilk olarak hangi dönemlerin olağanüstü dönem olacağı ve yapılan fiyat artışlarının ne zaman fahiş fiyat artışı olarak nitelendirileceği değerlendirilecektir. Ardından, fahiş fiyat artışlarına ilişkin Türk hukukunda yapılan düzenlemeler ile mukayeseli hukukta olağanüstü dönemlerde yapılan fahiş fiyat artışlarıyla mücadele yöntemleri kısaca açıklana-

cak; söz konusu düzenlemelerin hukuka uygunluğu ile sonuçları ise ayrıca değerlendirilmeyecektir. Son bölümde ise olağanüstü dönemlerde fahiş fiyat artışlarına haksız rekabet hukukunun enstrümanları ile müdahale edilip edilemeyeceği irdelenecektir. Bu anlamda hem tüketici mevzuatında hem de Türk Ticaret Kanunu'nda ("TTK") öngörülen haksız rekabet hâllerinin yapılan fahiş fiyat artışlarına uygulanabilirliği, doktrinde daha önce yapılan çalışmalar da göz önünde tutularak değerlendirilecektir.

II. OLAĞANÜSTÜ DÖNEM VE FAHİŞ FİYAT ARTIŞI KAVRAMLARINA GENEL BİR BAKIŞ

Eldeki çalışma kapsamında, olağanüstü dönemlerde yapılan fahiş fiyat artışlarının haksız rekabet hukuku bakımından incelenmesi planlanmaktadır. Bu çerçevede hem "olağanüstü dönem" hem de "fahiş fiyat artışı" kavramlarının açıklığa kavuşturulması gerekmektedir.

"Olağanüstü dönem" kavramına yönelik herhangi bir tanım bulunmamakla birlikte olağanüstü dönemin piyasayı ve ürün veya hizmetlerin sunumunu ciddi bir şekilde etkileyebilecek, toplumun bir kitlesini doğrudan ya da dolaylı olarak etkileyen objektif sebepler sonucunda oluşan süreç olarak nitelendirilmesi mümkündür. Bu anlamda salgın hastalık, deprem, yangın, sel ve savaş gibi hâller sonrasında oluşan sürecin olağanüstü dönem olarak nitelendirilmesi gerekmekte ve bu gibi hâller sonrasında yapılacak fahiş fiyat artışları, bu çalışmanın konusunu oluşturmaktadır. Nitekim aşağıda¹ daha detaylı izah edilecek olan Ticaret Bakanlığı tarafından çıkarılan Haksız Fiyat Değerlendirme Kurulu Yönetmeliği'nde ("HFDK Yönetmeliği") de "*olağanüstü hal, afet ve ekonomik dalgalanma dönemleri ile diğer acil durumlar...*" ibaresi kullanılmış, bunlar dışında kalan ve olağan olarak nitelendirilebilecek dönemlerde fahiş fiyat artışlarına müdahale edilmemesi esası benimsenmiştir². İlgili hükümde geçen, "ekonomik dalgalanma" ve "diğer acil durumlar" ifadeleri, hükmün uygulama alanını oldukça genişletmeye ve HFDK Yönetmeliği'nde öngörülen yaptırımların birçok olaya uygulanmasına sebebiyet ver-

¹ Bkz. a.ş. II.

² **Özkan**, Ahmet Fatih (2023), 'Türk Ticaret Kanunu Kapsamında Fahiş Fiyatlarla Mücadele Edilebilir Mi?' Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S: 1, C: 25, s. 100-101.

meye elverişlidir. Kanaatimizce, her türlü ekonomik dalgalanmanın ya da acil durumun piyasadaki fiyatlara müdahale ettirmeyi gerektirecek şekilde yorumlanması mümkün değildir. Bu anlamda hükümde geçen her iki ifade de dar yorumlanmalıdır. Hemen ifade etmek gerekir ki, bu çalışmadaki anlamı çerçevesinde olağanüstü dönemlerde fahiş fiyat artışları bakımından değerlendirme yapılabilmesi için, Cumhurbaşkanı tarafından olağanüstü hâl³ ilanına kanaatimizce gerek bulunmamaktadır. Zira “olağanüstü dönem”, “olağanüstü hâlden” farklı olarak, olağan rejimde meydana gelen sıra dışı hâlleri de bünyesinde barındırmaktadır. Nitekim COVID-19, bu durumun en tipik örneğidir. Söz konusu salgın hastalık dönemi de yarattığı sıra dışı durum sebebiyle bu çalışma anlamında olağanüstü bir dönem iken Cumhurbaşkanı tarafından “olağanüstü hâl” ilan edilmediği için, Anayasal anlamda olağan rejim kapsamında yer almaktadır. Dolayısıyla bu çalışmada kullanıldığı anlamıyla “olağanüstü dönem” kavramı, “olağanüstü hâl” kavramından farklıdır.

Benzer şekilde fahiş fiyata ilişkin olarak da doktrinde genel kabul gören bir tanım bulunmamaktadır. Bununla birlikte genel itibarıyla fahiş fiyatın, adil fiyat olarak nitelendirilebilecek bir fiyat seviyesinin üstünde belirlenen fiyat olarak tanımlanması mümkündür⁴. Bu kapsamda hangi fiyatın adil fiyat olduğunun tespiti zaruridir. Klasik iktisatçılar adil fiyatı belirlerken maliyete dayalı teoriyi esas almakta iken, neo-klasik iktisatçılar ise adil fiyatın tam rekabetçi bir piyasadaki arz ve talep ile ilişkili olarak belirlenebileceğini ve bir ürün ya da hizmetin adil fiyatının, onun rekabetçi fi-

yatı olduğunu ifade etmektedir⁵. Yine fahiş fiyat tespit edilirken, tespite konu ürün ya da hizmet ile kullanım ve amaç bakımından benzer nitelikte olan diğer ürün veya hizmetlerle kıyas yapmak, fiyatları belirleyen temel kriterlerden bazıları olan hammadde fiyatları, döviz kurları gibi hususları dikkate almak suretiyle maliyet / kâr dengesini irdelemek yöntemlerine de başvurulabileceği dile getirilmektedir⁶. Yukarıda anılan HFDK Yönetmeliği’nde fahiş fiyat artışına ilişkin olarak; “(o)lağanüstü hal, afet ve ekonomik dalgalanma dönemleri ile diğer acil durumlarda üretici, tedarikçi ve perakende işletmeler tarafından satışa sunulan ve kamunun beslenme, sağlıklı yaşama ve korunma gibi temel ihtiyaçlarını karşılamak için zorunlu olan mal ve hizmetlerin fiyatında girdi ve diğer üretim maliyetlerindeki artış gibi haklı bir sebebe dayanmaksızın yapılan aşırı ve adil olmayan artışı” şeklinde bir tanıma yer verilmiştir⁷. Söz konusu tanımdan yola çıkılarak, aşırı ve adil olmayan artışların, fahiş fiyat artışı olarak belirlendiği ve yapılan fahiş fiyat artışının, hem aşırı hem de adil olmadığı durumlar ile sınırlandırıl-

³ Anayasa’nın 119. maddesinde olağanüstü hâl olarak; “... savaşı, savaşı gerektirecek bir durumun başgöstermesi, seferberlik, ayaklanma, vatan veya Cumhuriyete karşı kuvvetli ve eylemli bir kalkışma, ülkenin ve milletin bölünmezliğini içten veya dıştan tehlikeye düşüren şiddet hareketlerinin yaygınlaşması, anayasal düzeni veya temel hak ve hürriyetleri ortadan kaldırmaya yönelik yaygın şiddet hareketlerinin ortaya çıkması, şiddet olayları nedeniyle kamu düzeninin ciddi şekilde bozulması, tabii afet veya tehlikeli salgın hastalık ya da ağır ekonomik bunalımın ortaya çıkması...” gösterilmiştir.

⁴ Şahin, Eda (2019), ‘Tüketiciler İçin İyi Haber Mi Kötü Haber Mi? Aşırı Fiyat Uygulamalarında AB Mahkemelerinin Yeni İstikameti’ TFM, S: 1, C: 5, s. 91; Pinar, Hamdi & Türkoğlu, Özlem, ‘Türk Hukukunda Fiyat Artışlarının Denetlenmesi ve Haksız Fiyat Değerlendirme Kurulu’: Özkorkut, Korkut & Aydoğan, Gökhan & Coşkun, Pinar Başak & Özden, Ece & Korkmaz, Gülce & Özkan, Zeynep (Editörler) (2022) Prof. Dr. Zühtü Aytaç’a Armağan, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, s. 844.

⁵ Evans, David & Padilla, Atilano J. (2005), ‘Excessive Prices: Using Economics to Define Administrable Legal Rules’ Journal of Competition Law and Economics, S: 1, C: 97, s. 100; Şahin, s. 92.

⁶ Nitekim bu yönde bkz. Kesici, Buğra & Sorkun, Furkan, Covid-19 Döneminde Fiyat Artışlarına Rekabet ve Haksız Rekabet Hukuku Enstrümanları ile Ne Şekilde Müdahale Edilir? Lexpera 08.05.2020, <https://blog.lexpera.com.tr/covid-19-salgini-doneminde-gerçekleşen-fiyat-artislarina-rekabet-ve-haksiz-rekabet-hukuku-enstrumanlari-ile-ne-sekilde-mudahale-edilebilir/> s.e.t. 16.08.2023.

⁷ İlgili tanım, muğlak olması, ilgili Kurula geniş bir takdir yetkisi tanınması ve serbest piyasanın dinamiklerine aykırılık gerekçeleriyle doktrinde eleştirilmiştir. Gündoğdu, Gökmen & Cantürk, Barış, Korona Virüs Salgını Çerçevesinde İhdas Edilen Yeni Bir Kurum Haksız Fiyat Değerlendirme Kurulu, Lexpera 02.06.2020, <https://blog.lexpera.com.tr/korona-virus-salginini-cercevesinde-ihdas-edilen-yeni-bir-kurum-haksiz-fiyat-degerlendirme-kurulu/> s.e.t. 16.08.2023.

Söz konusu tanım ile fahiş fiyatın anlamına ilişkin belirsizliğin giderilmediği yönünde bkz. Gemalmaz, H. Burak Haksız Fiyat Değerlendirme Kurulu Yetkilerinin Girişim Özgürlüğü ve Mülkiyet Hakkına Aykırılığı, Lexpera 28.09.2023, <https://blog.lexpera.com.tr/haksiz-fiyat-degerlendirme-kurulu-yetkilerinin-girisim-ozgurlugu-ve-mulkiyet-hakkina-aykirliligi/> s.e.t. 12.11.2023. Fahiş fiyat değerlendirmesi yapılırken, söz konusu hükümlerin serbest piyasa ekonomisine müdahale niteliğinde istisnai bir düzenleme niteliğinin dikkate alınması gerektiği yönünde bkz. Kesici, Buğra & Sorkun, Furkan, Covid-19 Döneminde Fiyat Artışlarına Rekabet ve Haksız Rekabet Hukuku Enstrümanları ile Ne Şekilde Müdahale Edilir? Lexpera 08.05.2020, <https://blog.lexpera.com.tr/covid-19-salgini-doneminde-gerçekleşen-fiyat-artislarina-rekabet-ve-haksiz-rekabet-hukuku-enstrumanlari-ile-ne-sekilde-mudahale-edilebilir/> s.e.t. 16.08.2023.

diği anlaşılmaktadır⁸. Doktrinde bir görüş tarafından, aşırılık ölçütünün, piyasa koşullarına ve ürün fiyatını etkileyen unsurlara göre belirlenebileceği; adil fiyatın ise, temel ürünlerin fiyatının kamu otoritesi tarafından belirlenmesine yönelik bir kavram olduğu ve adil olmayan fiyat ile piyasadaki koşullar ile açıklanamayan ve herhangi bir haklı sebep olmaksızın öngörülen fiyatların kastedildiği belirtilmiştir⁹. Dolayısıyla, hükme göre, piyasadaki koşulların değişmesi sebebiyle fiyat artışı yapılması hukuka uygundur. Yine maliyetlerde¹⁰ bir artış olmamasına rağmen, fiyatın artırılması aşırı nitelikte değilse, ilgili hüküm çerçevesinde fahiş fiyat artışından bahsedilemez. Benzer şekilde maliyetlerin arttığı durumlarda, maliyetlerin arttığı ölçüde ve / veya maliyetleri aşan ve fakat aşırı nitelikte olmayan fiyat artışları da haksız olarak nitelendirilemez¹¹.

III. FAHİŞ FİYAT ARTIŞLARINA İLİŞKİN HUKUKİ DÜZENLEMELER

Giriş bölümünde de ifade edildiği üzere, bu çalışmanın amacı olağanüstü dönemlerde yapılan fahiş fiyat artışlarının haksız rekabet hukuku bakımından değerlendirilmesi olduğu için, bu başlık altında yer verilen düzenlemelerin hukuka uygunluğu ile sonuçları ayrıca incelenmeyecek olup, yalnızca Türk hukukunda hâlihazırda yürürlükte olan ve yakın zamanda ilga edilen düzenlemelere kısaca yer verilecektir.

Türk hukukunda fahiş fiyata ilişkin yakın tarihe kadar herhangi bir yasal düzenleme bulunmamaktaydı. Bununla birlikte 31 Ağustos 2018'de Ticari Reklam ve Haksız Ticari Uygulamalar Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik ile birlikte Ticari Reklam ve Haksız Ticari Uygulamalar Yönetmeliği'nin ekinde yer alan 18 bent hâlinde ör-

neklendirilen ve 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un ("TKHK") 62. maddesinin 4. fıkrasında her hâlde haksız ticari uygulama olarak kabul edilen uygulamalara 19. bent olarak; "(g)irdi maliyeti ve döviz kuru artışı gibi fiyat değişimlerinden etkilenmemesine rağmen bu durumlardan etkileniyor-muş gibi hareket ederek tüketiciye sunulan mal veya hizmetin satış fiyatında haklı bir gerekçe olmaksızın artış yapmak" hâli eklenmiştir. Bununla birlikte söz konusu bentte, haksız ticari uygulamanın varlığı bakımından "fahiş fiyat artışı" bir şart olarak öngörülmemiş olup hükümde belirtilen hâller kapsamında yapılan her türlü artış, haksız ticari uygulama olarak kabul edilmiştir¹². Buna karşılık söz konusu düzenleme 01.02.2022 tarihli Ticari Reklam ve Haksız Ticari Uygulamalar Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik ile birlikte ilga edilmiş ve yerine herhangi bir düzenleme öngörülmemiştir¹³.

Doğrudan fahiş fiyat uygulamalarının yasaklanmasına yönelik Türk hukukunda öngörülen ilk yasal düzenlemenin, 7244 sayılı Yeni Koronavirüs (Covid-19) Salgınının Ekonomik ve Sosyal Hayata Etkilerinin Azaltılması Hakkında Kanun ile 6585 sayılı Perakende Ticaretin Düzenlenmesi Hakkında Kanun'a eklenen Ek 1. maddenin 1. fıkrası olduğu ifade edilebilecektir. Nitekim ilgili hüküm; "(ü)retici, tedarikçi ve perakende işletmeler tarafından bir mal veya hizmetin satış fiyatında fahiş fiyat artışı yapılmaz." şeklindedir¹⁴. Yine 7244 sayılı Kanun ile fahiş

¹² Özkan, s. 97.

¹³ Hükümün ilga edilmesinin ölçüsüz bir şekilde artan fiyatların önlenmesi amacı ile bağdaşmayacağı, çünkü ilgili düzenleme ile salt fahiş fiyatlar ile değil aynı zamanda fahiş nitelikte olmayan haksız ticari uygulamaların da yasaklandığı ve son olarak hükümün uygulama alanının herhangi bir sınırlandırmaya tâbi olmasının hükümün etki alanının mevzuattaki diğer düzenlemelere göre daha geniş bir şekilde belirlendiği hususları hakkında bkz. Karasu & Özdemir, s. 6.

¹⁴ İlgili hükümün, devletin piyasaya müdahale şekli itibarıyla eleştiriye açık olduğu, serbest piyasa ekonomisinin tabii bir uzantısı olan fiyat belirleme özgürlüğünün kısıtlandığı, fahiş fiyat kavramından ne anlaşılmasına yönelik somut bir kriter getirmemesi sebebiyle belirsizliğe yol açtığı ve zamansal uygulamasının belirsiz olduğu yönünde bkz. Kesici, Buğra & Sorkun, Furkan, Covid-19 Döneminde Fiyat Artışlarına Rekabet ve Haksız Rekabet Hukuku Enstrümanları ile Ne Şekilde Müdahale Edilir? Lexpera 08.05.2020, <https://blog.lexpera.com.tr/covid-19-salgini-doneminde-gerceklesen-fiyat-artislarina-rekabet-ve-haksiz-rekabet-hukuku-enstrumanlari-ile-ne-sekilde-mudahale-edilebilir/> s.e.t. 16.08.2023.

Yine hükme ilişkin değerlendirme için ve ilgili düzenlemenin yerinde bir düzenleme olduğu yönünde ayrıca bkz. Söyler, Ya-

⁸ Karasu, Rauf & Özdemir, Semih Sırrı (2022), 'Fahiş Fiyata İlişkin Sınırlamalar ve Aykırılığın Ticaret Hukuku Açısından Sonuçları' Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S: 3, C: 26, s. 7.

⁹ Aynı görüş tarafından hükümde adil fiyat kavramına yer verilmesinin gerekçesi, girdi maliyetleri ve kurlarda yaşanan yükselmeler sebebiyle oluşan yüksek fiyat artışlarının yasak kapsamına girmesinin engellenmesi şeklinde ifade edilmiştir. Bkz. Karasu & Özdemir, s. 7.

¹⁰ Maliyet artışının subjektif bir değerlendirmeye tâbi tutulması gerektiği yönünde bkz. Karasu & Özdemir, s. 8.

¹¹ Tüm bu ihtimallere ilişkin açıklamalar için bkz. Karasu & Özdemir, s. 7.

fiyat ile mücadele edilmesi için Haksız Fiyat Değerlendirme Kurulu ihdas edilmiştir¹⁵.

Fahiş fiyatlarla mücadeleye yönelik bir diğer yasal düzenleme de Fiyat Etiketleri Yönetmeliği'nde bulunmaktadır. İlgili Yönetmeliğin 5. maddesinin 2. fıkrasının (d) ve (e) bentlerinde, fiyat etiketinde yer verilmesi gereken hususlar arasında, malın satış fiyatı ve birim fiyatının uygulanmaya başlandığı tarih ile üretim yeri Türkiye olan mallar için Bakanlıkça tespit ve ilan edilen şekil, logo veya işaret / yerli üretim logosu da sayılmıştır. Yine Ticaret Bakanlığı tarafından Fiyat Etiketinde Yerli Üretim Logosu Kullanımına İlişkin Tebliğ de yayımlanmıştır. Söz konusu düzenlemeler ile birlikte, etiketlerde ilgili ürün fiyatının en son değişikliği uğradığı tarih, tüketicinin bilgisine sunulmaktadır. Söz konusu düzenlemenin fahiş fiyat artışları bakımından önemi ise, yapılan denetimlerde fiyat değişikliği tarihleri kontrol edilerek, fiyatların değiştiği tarihlerdeki döviz kurlarındaki artışlara göre yapılan fiyatların fahiş olup olmadığının tespitini kolaylaştırmaktır¹⁶. Benzer şekilde yerli üretim logosu da aynı amaca hizmet etmekte ve yerli üretim logosu taşımayan ürünler bakımından döviz kurları kaynaklı olarak yapılan fiyat artışları makul kabul edilebilecek iken yerli üretim logolu ürünler açısından yapılan fiyat artışları izah edilemeyecek ve idare tarafından bu artışların fahiş olup olmadığı daha kolay bir şekilde tespit edilebilecektir. Görüleceği üzere, Fiyat Etiketleri Yönetmeliği ile getirilen

düzenlemeler doğrudan fahiş fiyatı yasaklamaya yönelik olmayıp, yapılan fahiş fiyatlarının kolayca tespit edilmesine yöneliktir. Ancak bu hükümlerin dolaylı olsa da yine fahiş fiyat artışlarının önlenmesine yönelik olduğunu ifade etmek mümkündür.

Fahiş fiyat artışlarına yönelik son yasal düzenleme, bir üst başlıkta anılan HFDK Yönetmeliği'nin 3. maddesinin 1. fıkrasının (ç) bendinde yer alan hükümdür. Yukarıda kısaca belirtildiği üzere, ilgili hükmün uygulama alanı olağanüstü dönemler ve *beslenme, sağlıklı yaşama ve korunma gibi temel ihtiyaçlar* gibi bazı ürün türleri ile sınırlandırılmıştır¹⁷. Dolayısıyla bu ürünler dışında kalan ve genel itibarıyla lüks tüketim kapsamında yer alabilecek ürün ve hizmetlere yönelik yapılan fiyatlar, hükmün uygulama alanı içerisine girmemektedir¹⁸. Yani bu ürünler bakımından herhangi bir haklı gerekçe olmaksızın yapılan fahiş fiyat artışları, hüküm çerçevesinde aykırılık oluşturmayacaktır¹⁹.

Ticaret Bakanlığı tarafından yakın bir zamanda yapılan bir duyuruda²⁰, Haksız Fiyat Değerlendirme Kurulu tarafından 2023 yılının ilk altı ayında 369 firmaya 152.820.477,5 TL ceza verildiği açıklanmıştır. Bakanlık tarafından yapılan duyuruda, 6 Şubat 2023 tarihinde Kahramanmaraş merkezli olarak 10 ilde yaşanan deprem sonrası acil ihtiyaç niteliğindeki malzemelere yönelik e-ticaret pazaryerlerinde fahiş fiyat artışı yaptığı tespit edilen 353 firmaya da idari para cezası kesildiği belirtilmiştir. Yine aynı duyurunun devamında, temel gıda ve ihtiyaç maddelerinde fahiş fiyat artışlarına yönelik yapılan denetimlerde üç markete, fahiş fiyat artışı yapmış olmaları sebebiyle idari para cezasının kesildiği belirtilmiştir.

Bakanlık tarafından yapılan duyurudan, olağanüstü dönemlere yönelik HFDK Yönetmeliği kapsamında e-ticaret pazaryerlerindeki satıcılara yaptırım uygulandığı görülmekle birlikte, marketlere verilen idari para cezalarının olağanüstü dönem çerçevesinde verilip verilmediği anlaşıl(a)mamaktadır. Bu anlamda Haksız Fiyat Değerlendirme Kurulu tarafından olağan bir dönemde HFDK Yönetmeliği'nin 3.

sin (2021) 'Fahiş Fiyat Artışlarına Karşı İdari Yaptırım Uygulanmasında Yetki Çatışması' İstanbul Hukuk Mecmuası, S: 1, C: 79, s. 245. İlgili hüküm ve Haksız Fiyat Değerlendirme Kuruluna ilişkin detaylı değerlendirmeler için ayrıca bkz. **Pınar & Türkoğlu**, s. 871 vd.

¹⁵ Anayasa Mahkemesi, GK, E. 2020/56 K. 2023/108, T. 1.6.2023 sayılı kararı ile 6585 sayılı Perakende Ticaretin Düzenlenmesi Hakkında Kanun'a eklenen Ek 1. maddenin 3. fıkrasının 1. cümlesinde yer alan "... düzenlemeler yapmak, ..." ibaresinin Anayasa'nın 13. ve 48. maddelerine aykırı olması sebebiyle iptaline karar vermiştir. Söz konusu kararı değerlendiren **Gemalmaz**, Haksız Fiyat Değerlendirme Kurulunun yeni düzenleme yapılına kadar herhangi bir düzenleme yapmasından kaçınması gerektiğini belirtmiştir. Yine **Gemalmaz**, Haksız Fiyat Değerlendirme Kurulunun düzenleme yapma yetkisini kaldırılması ile paralel olarak bu düzenlemeler uyarınca denetim yapması ve idari para cezası kesmesinin de herhangi bir dayanağının kalmadığını ifade etmiştir. **Gemalmaz**, H. Burak Haksız Fiyat Değerlendirme Kurulu Yetkilerinin Girişim Özgürlüğü ve Mülkiyet Hakkına Aykırılığı, Lexpera 28.09.2023, <https://blog.lexpera.com.tr/haksiz-fiyat-degerlendirme-kurulu-yetkilerinin-girisim-ozgurlugu-ve-mulkiyet-hakkina-aykirligi/> s.e.t. 12.11.2023.

¹⁶ **Özkan**, s. 98.

¹⁷ Hükme ilişkin geniş değerlendirme için bkz. **Karasu & Özdemir**, s. 5 vd.

¹⁸ Nitekim bu yönde bkz. **Karasu & Özdemir**, s. 11.

¹⁹ **Karasu & Özdemir**, s. 11.

²⁰ <https://ticaret.gov.tr/haberler/haksiz-fiyat-degerlendirme-kurulu-yilin-ilk-yarisinda-152-8-milyon-lira-ceza-kesti>, s.e.t. 18.08.2023.

maddesinin 1. fıkrasının (ç) bendinde çerçevesinde idari para cezası verilmişse, ilgili idari para cezasının HFDK Yönetmeliği'ne aykırı olduğunun ifade etmek gerekir. Ek olarak, deprem döneminde yapılan fiyat artışlarının HFDK Yönetmeliği'nde belirtilen temel ihtiyaçlara yönelik olup olmadığı da duyurudan anlaşılmaktadır. Dolayısıyla satıcılar tarafından yapılan fiyat artışları temel ihtiyaçlara ilişkin değilse uygulanan yaptırımın HFDK Yönetmeliği'ne aykırılık teşkil edebileceğini belirtmek gerekir.

IV. MUKAYESELİ HUKUKTA OLAĞANÜSTÜ DÖNEMLERDE FAHİŞ FİYAT ARTIŞLARI İLE MÜCADELE

AB ve ABD hukuklarında, olağanüstü dönemlerde fiyat artışları ile mücadele edilirken farklı enstrümanlara başvurulmaktadır. Bu anlamda başvuru enstrümanların başında rekabet hukuku, tüketici hukuku ve fahiş fiyatların önlenmesine yönelik olan ve kural olarak idari para cezası öngören hukukî düzenlemeler (*anti-price gouging laws*) gelmektedir. OECD ülkelerinde ve AB'de özellikle COVID-19 salgını döneminde yapılan fahiş fiyat artışları ile rekabet hukuku çerçevesinde mücadele edilmeye çalışılmıştır²¹. Bu an-

lamda ürün ve hizmetler bakımından fahiş fiyat uygulanması, rekabet hukuku anlamında hakim durumun kötüye kullanılması çerçevesinde ele alınmaktadır²². Buna karşılık ABD'de, fahiş fiyatlar bakımından başlı başına federal düzeyde rekabet hukukunun uygulanması söz konusu olmayıp birçok eyalette fahiş fiyat konulması yasaklayan ve buna aykırılık durumunda yaptırım öngören hukukî düzenlemeler (*anti-price gouging laws*) bulunmakta ve hatta COVID-19 döneminin Başkanı olan Trump tarafından stokçuluğu (*hoarding*) ve fahiş fiyat artışını önlemek için tasarlanmış bir yürütme emri (*executive order*) imzalanmıştır²³.

Bilindiği üzere, Avrupa Birliğinin İşleyişine Dair Anlaşma ("ABİDA")'nın 102. maddesi çerçevesinde, üye devlet rekabet otoritelerinin, hakim durumdaki teşebbüslerin pazardaki güçlerini tüketicileri doğrudan zarara uğratabilecek şekilde kullanmaları durumunda, ilgili teşebbüse yaptırım uygulama yetkisi bulunmaktadır. Bu anlamda AB'de sömürücü davranışlara ilişkin yasaklar, yalnızca hakim durumdaki teşebbüsler için geçerlidir. Bu sebepten ötürü, rekabet otoriteleri, olağanüstü dönemlerinde potansiyel fahiş fiyat artışları ile rekabet hukuku çerçevesinde mücadele edebilmek için, hakimiyet kavramını esnetmeye çalışmaktadır. Bu anlamda; (i) ilgili pazarı dar tanımlama; (ii) *ABG Oil* davasında olduğu gibi, aşırı fiyat uygulayan teşebbüsü geçici olarak hakim durumda kabul etmek, (iii) kolektif hakimiyet kavramına dayanmak ve (iv) bir teşebbüsün aşırı fiyatlandırma yapabildiği durumlarda, söz konusu teşebbüsün başlı başına hakim konumda olduğunu kabul etmek gibi yöntemlerle hakimiyet kavramı esnetilmektedir. Yine AB rekabet hukuku uygulamasında fiyatların ne zaman fahiş olarak nitelendirileceğine yönelik de somut vakalar özelinde birçok test ve kriter belirlenmiştir²⁴.

²¹ Doktrinde bir görüş tarafından, tarihsel olarak AB Komisyonu'nun ve ülke rekabet otoritelerinin, fiyatlandırma serbestisinin piyasaları temizleme, giriş ve yeniliği teşvik etme konularında oynadığı önemli rolü kabul edildiği ve teşebbüslerin fiyatlandırma tercihlerine yönelik müdahale etmek konusunda isteksiz davrandıkları belirtilmiş ve bu nedenle fahiş fiyat uygulanması gerekçesi ile rekabet hukuku ihlali vakalarına nadiren rastlandığı belirtilmiştir. Ancak bununla birlikte COVID-19'dan önce bile AB'de genel itibarıyla fahiş fiyat uygulanması sebebiyle sömürücü davranışa dair son uyumsuzluklar ilaç sektöründe olmuştur. Bu yönde bkz. **Cary**, George S & **Dolmans**, Maurits & **Hoffman**, Bruce & **Graf**, Thomas & **Brannon**, Leah & **Pepper**, Richard & **Mostyn**, Henry & **Lazda**, Alexis R.B. & **Haynes**, Savannah & **Georgieva**, Kristi & **Przerwa**, Jan, 'Exploitative abuses, price gouging & COVID-19: The cases pursued by EU and national competition authorities' e-Competitions Antitrust Case Laws e-Bulletin s. 2.

Türk hukukunda da bir görüş tarafından, tüketici refahını etkileyen fiyat artışları bakımından rekabet hukuku kurallarının uygulanabileceği, bununla birlikte fahiş fiyatlara ek olarak Rekabet Kanunu'nda öngörülen kuralların da ihlal edilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Buna karşılık, Rekabet Kanunu'nda öngörülen usulî yükümlülükler, hakim durumun kötüye kullanılmasının şartlarının çok ağır olması ile Rekabet Kanunu'nun 4. maddesinin uygulanma şartlarının ispatının güçlüğü, caydırıcılık bakımından birtakım zorlukların bulunması ve durdurma, tespit, önleme gibi diğer yaptırımların Rekabet Kanunu'nda öngörülmemiş olması sebepleriyle, rekabet hukukunun kısa vadede etkin bir mücadele için yeterli olamayacağı belirtilmiştir. Bu yönünde bkz. **Kesici**, Buğra & **Sorkun**, Furkan, Covid-19 Döneminde Fiyat Artışlarına Rekabet ve Haksız Rekabet Hukuku Enstrüman-

ları ile Ne Şekilde Müdahale Edilir? Lexpera 08.05.2020, <https://blog.lexpera.com.tr/covid-19-salgini-doneminde-gerçekleşen-fiyat-artistarına-rekabet-ve-haksız-rekabet-hukuku-enstrümanları-ile-ne-şekilde-mudahale-edilebilir/> s.e.t. 16.08.2023.

²² **Cary & diğerleri**, s. 2.

²³ **Cary & diğerleri**, s. 3.

²⁴ COVID-19 döneminde fahiş fiyatlarla üye devletler tarafından yoğun bir şekilde mücadele edilmeye çalışılmıştır. Bu anlamda Birleşik Krallık Rekabet Otoritesi (CMA), tüketicilerin salgın sırasındaki haksız ticarî uygulamaları bildirmeleri için bir form oluşturarak ahlaki değerleri hiçe sayan işletmelerin salgından yararlanarak fiyatların şişirmelerine engel olunacağına dair bir duyuru yayınlamıştır. Yine İtalya'da Amazon ve eBay'e karşı, de-

Üye devlet rekabet otoriteleri, fahiş fiyat uygulamaları ile mücadele edebilmek için rekabet hukukunu, tüketici mevzuatı veya haksız ticari uygulamalara ilişkin kurullarla paralel olarak uygulama niyetinde olduklarını belirtmişlerdir. Nitekim Birleşik Krallık Rekabet Otoritesi (“CMA”), teşebbüslerin yapılan uyarılara yanıt vermemesi hâlinde, ilgili teşebbüslere hem rekabet hukukunu hem de tüketicinin korunmasına dair kurulları uygulayacağını belirtmiştir²⁵.

Yukarıda kısaca ifade edildiği üzere ABD’de ise meseleye bakış, AB’ye göre daha farklıdır ve nispeten Türk hukukunda durum ile Amerikan hukukundaki durum birbirine benzemektedir. Washington, New York ve Kaliforniya dahil olmak üzere birçok eyalette, olağanüstü hâl ilanı edilmesi gibi belirli dönemlerde yapılan aşırı fiyat artışlarını hedef alan düzenlemeler bulunmaktadır²⁶. Söz konusu düzenlemelerde genel itibarıyla, “aşırı fiyat artışı”, fiyatların “makul” veya “adil” olarak kabul edilenden daha yüksek bir seviyeye çıkarılması olarak tanımlanmaktadır²⁷. Ayrıca yukarıda bahsedilen AB’deki yaklaşımdan farklı olarak, söz konusu düzenlemeler, hakim konumda olsun ya da olmasın her teşebbüs bakımından geçerlidir²⁸.

zenfektan ve maske fiyatları sebebiyle rekabet soruşturmaları açıldığı duyurulmuştur. İspanyol Rekabet Otoritesi de cezai hizmetleri pazarındaki fiyatlandırmaya yönelik bir soruşturma başlatmıştır. Üye devletler tarafından alınan önlemler hakkında detaylı bilgi için bkz. **Cary & diğerleri**, s. 2-3.

²⁵ **Cary & diğerleri**, s. 5.

²⁶ ABD’deki bazı eyaletlerin yasal düzenlemeleri ya sadece olağanüstü hâl ilan edildiğinde yürürlüğe girmekte ya da olağanüstü hâl durumlarında söz konusu düzenlemelerin kapsamı genişletmektedir. Detaylı bilgi için bkz. **Zwolinski**, Matt (2008), ‘The Ethics of Price Gouging’ Business Ethics Quarterly, S: 3, C: 18, s. 349; **Cary & diğerleri**, s. 3-4; **Levitan**, Julia (2022), ‘Price Gouging, the Amazon Marketplace, and the Dormant Commerce Clause’ Columbia Journal of Law and Social Problems, S: 3, C: 55, s. 377-378.

²⁷ Bununla birlikte Amerikan hukukunda hangi fiyatın adil olmayan bir fiyat olduğuna dair belirlenmiş tek tip ölçü bulunmamaktadır. Söz gelimi New Jersey ve Oklahoma gibi birçok eyalet, adil olmayan fiyat artışı için, önceki fiyatlardan %10’luk bir artış ölçütü olarak kabul etmektedir. Florida’da ise ilgili ürün için piyasada öngörülen ortalama fiyatı “büyük ölçüde” aşan fiyatın adil olmayan bir fiyat olduğu benimsenmektedir.

Yine belirtmek gerekir ki Amerikan hukukunda fahiş fiyat artışlarına ilişkin düzenlemelerin konusu olan ürün ve hizmetlerin türüne ilişkin de bir yeknesaklık da bulunmamakta, her bir eyalet özelinde ürün ve hizmetler farklılık göstermektedir. İlgili hususlarda bkz. **Cary & diğerleri**, s. 4.

²⁸ Amerikan hukukunda olağanüstü dönemlerde fiyatlara bu şekilde müdahale edilmesinin destekleyen birçok yaklaşım olduğu gibi fiyatlara müdahale eden düzenlemelerin, tüketicilere

V. FAHİŞ OLARAK NİTELENDİRİLEN FİYAT ARTIŞININ HAKSIZ REKABET TEŞKİL ETMESİ

A. TÜKETİCİ MEVZUATI ÇERÇEVESİNDE

Daha önce kısaca değinildiği üzere²⁹, Ticari Reklam ve Haksız Ticari Uygulamalar Yönetmeliği’nin ekinde yer alan ve 18 bent hâlinde örneklendirilen ve TKHK’nin 62. maddesinin 4. fıkrası anlamında her hâlde haksız ticari uygulama olarak kabul edilen hâller bulunmaktadır. Söz konusu durumlara ek olarak 2018’de Ticari Reklam ve Haksız Ticari Uygulamalar Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik ile birlikte 19. bent olarak; “(g)irdi maliyeti ve döviz kuru artışı gibi fiyat değişimlerinden etkilenmemesine rağmen bu durumlardan etkileniyormuş gibi hareket ederek tüketiciye sunulan mal veya hizmetin satış fiyatında haklı bir gerekçe olmaksızın artış yapmak” hâli eklendiği, bununla beraber, düzenlemenin 01.02.2022 tarihli Ticari Reklam ve Haksız Ticari Uygulamalar Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik ile birlikte ilga edildiği belirtilmiştir³⁰.

Bu anlamda ilk olarak, tüketici mevzuatında “haksız ticari uygulama” olarak nitelendirilen hâllerin, teknik anlamda haksız rekabet teşkil edip etmediğinin belirlenmesi gerekmektedir. Ardından ilga edilen hüküm özelinde, hükmün yürürlükte olduğu dönemde ve hükmün yürürlükten kaldırılmasından sonraki dönemde, fahiş fiyat artışları bakımından tüketiciler özelinde haksız rekabetin oluşup oluşmadığı tespit edilmeye çalışılacaktır.

TKHK’nın 62. maddesi; “(b)ir ticari uygulamanın; mesleki özenin gereklerine uymaması ve ulaştığı ortalama tüketicinin ya da yöneldiği grubun ortalama üyesinin mal veya hizmete ilişkin ekonomik davranış biçimini önemli ölçüde bozması veya önemli ölçüde

yarardan çok zarar getireceğini düşünen yaklaşımlar da bulunmaktadır. Nitekim detaylı görüşler için bkz. **Zwolinski**, s. 354; **Wilson**, Debra (2014), ‘Price Gouging, Construction Cartels or Repair Monopolies: Competition Law Issues following Natural Disasters’ Canterbury Law Review, S: 1, C: 20, s. 59 vd.; **Njegovan**, Nikola & **Ristic**, Bojan (2022), ‘The Anatomy of Price Gouging: A Regulatory or Competition Law Antidote’ Anali Pravnog fakulteta u Beogradu, S: 2, C: 70, s. 386 vd.

²⁹ Bkz. yuk. II.

³⁰ Bkz. yuk. II.

bozma ihtimalinin olması durumunda haksız olduğu kabul edilir. Özellikle aldatıcı veya saldırgan nitelikte olan uygulamalar ile yönetmelik ekinde yer alan uygulamalar haksız ticari uygulama olarak kabul edilir. Tüketicilere yönelik haksız ticari uygulamalar yasaktır.” şeklindedir. Yine Ticari Reklam Yönetmeliği'nin 4. maddesinde yapılan haksız ticari uygulamalar tanımı da TKHK'da yapılan tanımla aynıdır. Bu anlamda Ticari Reklam Yönetmeliği'nin 29, 30 ve 31. maddelerinde yer alan hususlar ile Ticari Reklam Yönetmeliği'nde ek olarak düzenlenen aldatıcı ticari uygulamalar ve saldırgan ticari uygulamalar her hâlükârda haksız ticari uygulama olarak kabul edilmektedir.

Tüketici mevzuatında yer verilen haksız ticari uygulamaların TTK'da düzenlenen haksız rekabet ile ilişkisi ise, doktrinde çok sınırlı olarak incelenmiştir³¹. Tüketici mevzuatı ile öngörülmüş olan haksız ticari uygulamaların temel amacı, tüketicilerin bu şekilde uygulamalardan korunması iken TTK'da öngörülmüş olan haksız rekabet hükümlerinin korumak istediği hukukî menfaat, bütün katılanların menfaatine, dürüst ve bozulmamış rekabetin sağlanmasıdır (TTK m. 54/I). Bu anlamda TTK'daki hükümlerin amacı daha geniştir ve tüketicileri koruma hedefini de içine almaktadır. Nitekim hükümde geçen “bütün katılanlar” ibaresinin kapsamına tüketicilerin menfaatinin de gireceği ve ilgili hükümlerin tüketiciler bakımından da uygulama alanı bulacağı açıktır³².

Yine TTK'da haksız rekabete ilişkin hem genel bir tanıma hem de özel haksız rekabet hâllerine yer verilmiştir. Bu çerçevede bir uygulamanın haksız rekabet teşkil edip etmediği tespit edilirken önce TTK'nın 55. maddesinde düzenlenen özel hâllerin varlığı araştırılacak olup söz konusu uygulama bu hâllerden birine girmiyorsa, TTK'nın 54. maddesinin 2. fıkrasında yer alan genel tanıma göre değerlendirilir.

dirme yapılacaktır³³. Kanaatimizce tüketici mevzuatında öngörülen haksız ticari uygulamaların, tıpkı TTK'nın 55. maddesinde düzenlenen özel hâller gibi muamele görmesi gerekmektedir. Böylece, kanun koyucu tarafından Ticari Reklam Yönetmeliği'nde özel olarak dürüstlük kuralına aykırı olduğu öngörülen hâllerin, ayrıca bir araştırma yapılmaksızın, haksız rekabet olduğunun da kabul edilmesi gerekir³⁴. Zira ilgili uygulamalar, hem müşterileri / tüketicileri etkilemekte hem de dürüstlük kuralına aykırılık teşkil etmektedir. Öyle ki doktrinde bir görüş haksız ticari uygulamayı, “haksız rekabetin tüketicilere karşı gerçekleştirilen ve mağduru tüketici olan dürüstlük kuralına aykırı davranış şekli” olarak tanımlamaktadır³⁵. Bununla beraber haksız rekabet hukuku bakımından tüketici mevzuatındaki düzenlemelerin idari yaptırımlar dışında uygulama alanı bulamayacağına ve TTK'nın haksız rekabete ilişkin uygulama kabiliyetine sahip olan tek kanun olduğuna dair doktrinde bir görüşün de bulunduğunu ifade etmek gerekir³⁶. İlgili görüşe göre, sayılan haksız ticari uygulamaların bir kısmı zaten TTK'nın 55. maddesinde sayılan hâllere de örnek teşkil etmekle birlikte, 15. bentte yer alan haksız uygulama gibi TTK'nın 55. maddesinin kapsamına girmeyen durumlarda ayrıca haksız rekabete dair genel hüküm olan TTK'nın 54. maddesinin 2. fıkrası çerçevesinde bir değerlendirme yapılması gerekmektedir³⁷.

Benimsemiş olduğumuz görüş çerçevesinde, Ticari Reklam Yönetmeliği'nde sayılan özel hâller, aynı zamanda haksız rekabet olarak da kabul edildiği için, mülga hükmün yürürlükte olduğu dönemde,

³¹ **Bozer**, Ali & **Göle**, Celal (2021) Ticari İşletme Hukuku, 7. Baskı, Ankara, BTHAE Yayınları, s. 230-231; **Topçuoğlu**, Metin (2016), ‘Türk Ticaret Kanunu ve Yeni Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Açısından Haksız Ticari Uygulamalar’ TAAD, Y. 7, S: 24, s. 16–17; **Özer**, Işık (2016), ‘Haksız Ticari Uygulamalara İlişkin Hükümlerin İncelenmesi’ Legal Hukuk Dergisi, S: 165, C: 14, s. 4807; **Ceylan**, Ebru (2020), ‘Tüketici Hukukunda Haksız Ticari Uygulamalar ve Uygulama Örnekleri’ Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi, Y. 8, S: 15, s. 130 vd.

³² **Bozer & Göle**, s. 234; **Özer**, s. 4807; **Ceylan**, s. 130.

³³ **Bozer & Göle**, s. 237; **Ülgen**, Hüseyin & **Helvacı**, Mehmet & **Kaya**, Arslan & **Nomer-Ertan**, N. Füsün (2022) Ticari İşletme Hukuku, 8. Baskı, İstanbul, Vedat Kitapçılık, s. 347.

³⁴ **Özer**, s. 4807; **Ceylan**, s. 130. Haksız ticari uygulama örneklerinin haksız rekabetin izdüşümü niteliğinde olduğu yönünde bkz. **Kesici**, Buğra & **Sorkun**, Furkan, Covid-19 Döneminde Fiyat Artışlarına Rekabet ve Haksız Rekabet Hukuku Enstrümanları ile Ne Şekilde Müdahale Edilir? Lexpera 08.05.2020, <https://blog.lexpera.com.tr/covid-19-salgini-doneminde-gerçekleşen-fiyat-artistarına-rekabet-ve-haksız-rekabet-hukuku-enstrümanları-ile-ne-sekilde-mudahale-edilebilir/> s.e.t. 16.08.2023.

³⁵ **Topçuoğlu**, s. 25-26.

³⁶ **Ülgen & Helvacı & Kaya & Nomer-Ertan**, s. 345. Söz konusu görüşe ilişkin değerlendirmeler ve karşı görüş için bkz. **Özer**, s. 4808.

³⁷ **Bozer & Göle**, s. 237; **Ülgen & Helvacı & Kaya & Nomer-Ertan**, s. 347.

yapılan fahiş fiyat artışlarının tüketiciler nezdinde haksız rekabet teşkil ettiğini belirtmek gerekir. Bu anlamda her ne kadar ilgili hükmün uygulama alanı, doğrudan olağanüstü dönemler ve fahiş fiyat artışları ile sınırlandırılmamış olsa da hükmün olağanüstü dönemlerde yapılan fahiş artışları bakımından da uygulanacağı açıktır. Zira hükümde söz konusu artışın olağan dönemlerde yapılması durumlarında dahi haklı bir gerekçe olmaksızın yapılan her türlü artış haksız ticari uygulama olarak değerlendirilmiştir. Bu yüzden eldeki konu bakımından, en azından hükmün yürürlükte olduğu dönemde Ticari Reklam Yönetmeliği'nin ekinde yer alan bu hükme aykırı bir şekilde yapılan fiyat artışlarının aynı zamanda haksız rekabet de teşkil ettiğinin ve tüketici mevzuatında öngörülen idari yaptırımlara ek olarak TTK'da yer verilen yaptırımların da uygulanabileceğinin tespiti için yapılması gerekir³⁸.

Buna karşılık daha önce ifade edildiği üzere, söz konusu düzenleme 01.02.2022 tarihli Ticari Reklam ve Haksız Ticari Uygulamalar Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik ile birlikte ilga edilmiş ve hüküm yerine herhangi bir düzenleme öngörülmemiştir. Dolayısıyla böyle bir durumda, artık açık bir hüküm olmadığı için, ilgili değişikliğin yürürlüğe girdiği tarih olan 01.03.2022 tarihinden sonra yapılan haksız fiyat artışlarının doğrudan haksız rekabet olarak kabul edilebilmesi mümkün değildir. Yani yapılan haksız fiyat artışlarının haksız rekabet teşkil edip etmediğinin aynı zamanda TTK'nın 54. ve maddeleri kapsamında ayrıca değerlendirilmesi gerekir. Çünkü Ticari Reklam Yönetmeliği'nde öngörülen hâller tıpkı TTK'nın 55. maddesinde öngörülen özel hâller gibidir ve bir uygulama bunların kapsamına sokulabiliyorsa, artık ayrıca TTK'nın 54. maddesinin 2. fıkrası anlamında

bir inceleme yapmaya gerek bulunmamaktadır. Dolayısıyla 19. bendin yürürlükten kaldırılmasının sonucu da, herhangi bir araştırmaya gerek olmaksızın yapılan fahiş fiyat artışlarının doğrudan haksız ticari uygulama sayılamayacak olması ve bunun neticesinde haksız rekabet olarak da nitelendirilememesidir. Bu anlamda ilgili bendin ilga edilmesi, söz konusu durumlarda artık hiçbir şekilde haksız ticari uygulamanın oluşmayacağı sonucunu da doğurmamaktadır. Eklemek gerekir ki yapılan fiyat artışının tüketici mevzuatındaki genel tanım çerçevesinde haksız ticari uygulama olarak nitelendirilmesi de mümkündür.

B. TTK ÇERÇEVESİNDE

Yukarıda çok kısa bir giriş yapıldığı üzere, TTK'nın 54. ve devamı hükümlerinde haksız rekabet hükümleri düzenlenmiş ve haksız rekabetin amacının dürüst ve bozulmamış bir rekabet olduğu hüküm altına alınmıştır. Yine belirtildiği üzere, TTK'da, özel haksız rekabet hâlleri ile genel haksız rekabet hükmü öngörülmüştür. Herhangi bir ticari uygulamanın haksız rekabet olarak nitelendirilmesi ile haksız rekabetin hüküm ve sonuçlarının uygulanabilmesi için, ilk olarak söz konusu uygulamanın özel haksız rekabet hâlleri içerisinde olup olmadığı noktasında bir değerlendirme yapılmaktadır³⁹. Değerlendirmeye konu uygulamanın özel hâllerin bünyesinde bulunmadığı durumlarda artık inceleme, genel hüküm çerçevesinde yapılacaktır.

Olağanüstü dönemlerde yapılan fahiş fiyat artışlarının haksız rekabet açısından incelenmesi konusunda da kural olarak aynı sistematik takip edilebilecektir. Belirtilmelidir ki doktrinde fahiş fiyat artışlarına yönelik yapılan çalışmalarda değerlendirilmelerin tamamı özel hâllere odaklanılarak yapılmıştır. Bununla birlikte kanaatimizce genel hüküm çerçevesinde de bir değerlendirme yapılmalıdır⁴⁰.

1. TTK m. 55 Bakımından

TTK'nın 55. maddesi, haksız rekabet teşkil eden ve dürüstlük kuralına aykırı olduğu kanun koyucu tarafından peşinen kabul edilen fiil ve uygulamaları

³⁸ Nitekim haksız ticari uygulamaların varlığı durumunu aynı zamanda haksız rekabet olarak da nitelendiren Özer de aynı sonuca ulaşarak, haksız ticari uygulamaya maruz kalan tüketicilerin, TTK'daki hükümler çerçevesinde zararların tazmini dahil diğer hukuki yollara başvurabileceğini belirtmiştir. Özer, s. 4838.

TTK'nın yalnızca ticari işlerden kaynaklanan haksız rekabet hâllerine uygulanabilir olmasına ilişkin önerinin yalnızca olması gereken hukuk (*de lege feranda*) değer taşıdığı yönünde bkz. Bahtiyar, Mehmet (2023) Ticari İşletme Hukuku, 22. Baskı, İstanbul, Beta Yayıncılık, s. 177. Adi işlerden kaynaklanan haksız rekabet hâllerine de TTK'nın uygulanacağı yönünde bkz. Yargıtay, Hukuk Genel Kurulu, T. 11.12.2018, E. 2017/117, K. 2018/1833 (Karar için bkz. www.lexpera.com, s.e.t. 16.08.2023).

³⁹ Arkan, Sabih (2022) Ticari İşletme Hukuku, 28. Baskı, Ankara, BTHAE Yayınları, s. 354; Ülgen & Helvacı & Kaya & Nomer-Ertan, s. 347; Bozer & Göle, s. 238; Bahtiyar, s. 180.

⁴⁰ Karş. Eryürek, Güzel (2021) Fiyat Üzerinden Haksız Rekabet, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2021, s. 111-112; Özkan, s. 115.

gösteren özel bir hüküm niteliğindedir⁴¹. Bu anlamda ilgili hükümde altı ana başlık hâlinde toplam 21 özel haksız rekabet hâli teşkil eden davranış ve uygulamaya yer verilmiştir. Ancak bu hâller TTK'da örnek mahiyetinde sayılmış olup TTK'nın 54. maddesinin 2. fıkrası kapsamına giren başka hâller de haksız rekabet olarak nitelendirilebilecektir⁴².

Bu başlık altında olağanüstü dönemlerde yapılan fahiş fiyat artışları bakımından TTK'nın 55. maddesinde sayılan tüm hâller değil, doktrinde fahiş fiyat artışlarının kapsamına girip giremeyeceği tartışılan özel hâller açısından değerlendirmeler yapılacaktır. Doktrinde ise, fahiş fiyat artışları bakımından TTK'da düzenlenen iki özel duruma odaklanılmıştır⁴³.

a. Gerçek Dışı veya Yanıltıcı Açıklamalarla Kendisini ya da Üçüncü Kişiyi Rekabette Avantajlı Duruma Getirmek

Doktrinde fahiş fiyatlar bakımından odaklanılan ilk hüküm; 1. fıkranın (a) bendinin 2. kısmında yer alan, gerçek dışı veya yanıltıcı açıklamalarla kendisini veya üçüncü kişiyi rekabette avantajlı duruma getirmektir⁴⁴. "*Kendisi, ticari işletmesi, işletme işaretleri, malları, iş ürünleri, faaliyetleri, fiyatları, stokları, satış kampanyalarının biçimi ve iş ilişkileri hakkında gerçek dışı veya yanıltıcı açıklamalarda bulunmak veya aynı yollarla üçüncü kişiyi rekabette öne geçirmek*" hükmünden de anlaşabileceği üzere, fiyatlara ilişkin olarak gerçeğe aykırı ve yanıltıcı beyanlarda bulunulması da ilgili bent kapsamında haksız rekabet olarak nitelendirilmektedir. İlgili hüküm çerçevesinde haksız rekabet teşkil eden hususlar; müşterilerin ilgili ürün ya da hizmeti satın alma konusundaki kararını etkileyen gerçeğe aykırı açıklamalar ile doğru olsa dahi yanlış bir izlenim yaratan beyanlardır⁴⁵. Dolayısıyla bu bent kapsamında haksız rekabetten bahis için, bir açıklamanın var olması zaruridir. Herhangi bir açıklama olmaksızın gündeme gelen bir durumun, salt bu hüküm çerçevesinde haksız rekabet olarak nitelendi-

rilmesi mümkün değildir. Fahiş fiyatlar bakımından değerlendirme yapan yazarlar, girdi maliyetinden etkilenmemiş olmasına rağmen bu şekilde bir itibaya yaratan ya da fiyatların yükseliş sebeplerine dair yanıltıcı açıklamalar yapılmasının bu bent kapsamında haksız rekabet teşkil edebileceğini ifade etmektedir⁴⁶. Yine kendi ürün ya da hizmetlerinin fiyatlarının ucuz, mâkul olduğu veya diğer satıcıların ürün ya da hizmetlerinden daha kaliteli olduğu izlenimini yaratan açıklamaların da bu hüküm çerçevesinde haksız rekabet teşkil edeceği ifade edilmektedir⁴⁷.

Gerçekten yukarıda dile getirilen durumlarda TTK'nın ilgili bendi çerçevesinde haksız rekabet oluşacağı aşikârdır. Zira TTK m. 55/1/(a)-2 çerçevesinde haksız rekabetin şartları⁴⁸; i) bir açıklamanın mevcut olması, ii) bu açıklamanın kendisi, ticari işletmesi, işletme işaretleri, malları, iş ürünleri, faaliyetleri, fiyatları, stokları, satış kampanyalarının biçimi ve iş ilişkilerine dair olması ve iii) açıklamanın gerçek dışı ya da yanıltıcı olmasıdır ve söz konusu durumlarda bu şartların tamamı bulunmaktadır. Ancak bu gibi hâllerde haksız rekabet teşkil eden husus, olağan ve / veya olağanüstü dönemlerde yapılan fahiş fiyat artışı değil, yapılan açıklamanın bizatihi kendisidir. Yani herhangi bir açıklamanın olmadığı durumlarda yapılan fahiş fiyat artışlarının ilgili hüküm çerçevesinde haksız rekabet olarak nitelendirilebilmesi mümkün değildir. Oysaki eldeki konu bakımından önem arz eden husus, olağanüstü bir dönemde fiyatlarda fahiş olarak nitelendirilebilecek bir artışın yapılması durumunun başı başına TTK anlamında haksız rekabet teşkil edip etmeyeceğidir. Dolayısıyla tek başına fahiş fiyat artışı yapılması, ilgili hükmün kapsamına sokulamamaktadır. Bu çerçevede, olağanüstü dönemlerde yapılan fahiş fiyat artışının bizatihi kendisinin TTK m. 55/1/(a)-2 çerçevesinde haksız rekabet olarak nitelendirilmesi mümkün değildir.

⁴¹ Ülgen & Helvacı & Kaya & Nomer-Ertan, s. 351.

⁴² Ülgen & Helvacı & Kaya & Nomer-Ertan, s. 351.

⁴³ Fahiş fiyat artışları açısından inceleme yapan bir yazar, haksız rekabete ilişkin özel hâllerde "fiyat" ibaresinin geçtiği tüm hâllere dair değerlendirmeler yapmıştır. Söz konusu değerlendirmeler için bkz. Özkan, s. 103 vd.

⁴⁴ Karasu & Özdemir, s. 15; Özkan, s. 105.

⁴⁵ Ülgen & Helvacı & Kaya & Nomer-Ertan, s. 353.

⁴⁶ Karasu & Özdemir, s. 15. Bununla beraber söz konusu görüş, bu şekilde açıklamaların ilgili bent kapsamına gireceğine belirttikten sonra aynı zamanda TTK'nın 54. maddesinin 2. fıkrasında yer alan unsurlar çerçevesinde de bir değerlendirme yapmıştır. Fakat daha önce de belirtildiği üzere, özel bir hâlin kapsamına giren bir ticari uygulama / davranış açısından ayrıca genel hüküm çerçevesinde bir inceleme yapmaya gerek bulunmamaktadır. Nitekim bu yönde açıkça bkz. Ülgen & Helvacı & Kaya & Nomer-Ertan, s. 347.

⁴⁷ Eryürek, s. 90; Özkan, s. 106.

⁴⁸ Ülgen & Helvacı & Kaya & Nomer-Ertan, s. 353.

b. İş Şartlarına Uymamak

i. Genel Açıklamalar ve Doktrindeki Görüşler

Doktrinde fahiş fiyatlar bakımından dikkat çekilen diğer hüküm; 1. fıkranın (e) bendinde düzenlenen iş şartlarına uymamaktır⁴⁹. Hüküm; “(i)ş şartlarına uymamak; özellikle kanun veya sözleşmeyle, rakiplere de yüklenmiş olan veya bir meslek dalında veya çevrede olağan olan iş şartlarına uymayanlar dürüstlüğe aykırı davranmış olur.” şeklindedir. Bu anlamda, mevzuat ile getirilen ya da sözleşmeyle üstlenilen veya doğrudan bir mesleğe yönelik olan iş şartlarına uyulmaması, dürüstlük kuralına aykırı olarak kabul edilmiştir⁵⁰.

Hüküm çerçevesinde değerlendirme yapılabilmesi için, ilk olarak “iş şartı” ifadesinden ne anlaşılması gerektiği saptanmalıdır. Doktrinde genel olarak iş şartının, bütün iş hayatını içinde barındıran ve rakipler de dâhil olmak üzere herkes bakımından geçerli olan tüm hukukî düzenlemeler olduğu ifade edilmektedir⁵¹. Bununla birlikte doktrinde bir görüş tarafından, genel nitelikte kanun ve yönetmeliklerin kapsamının çok geniş olduğu ve bu sebeple bunlara uymamanın hükümde düzenlenen iş şartlarına uymama kapsamında değerlendirilerek haksız rekabet olarak nitelendirilmesinin mümkün olmayacağı belirtilmektedir⁵². Hükümün mehası niteliğinde olan İsviçre Haksız Rekabet Karşı Federal Kanunu’nun 7. maddesi; “(ö)zellikle, kanun veya sözleşme ile rakiplere de dayatılan ya da mesleki veya ilgili bölgede alışılmış olan çalışma koşullarına uymayan herkes haksız davranmış olur.” şeklindedir⁵³. Bu anlamda söz konusu hükümde geçen “çalışma koşulları” ibaresi, İsviçre hukukunda dar yorumlanmakta ve salt iş hukuku mevzuatına aykırı uygulamalar hüküm kapsamında haksız rekabet olarak kabul edilmektedir.

⁴⁹ Karasu & Özdemir, s. 15; Özkan, s. 109.

⁵⁰ Ülgen & Helvacı & Kaya & Nomer-Ertan, s. 371; Bozer & Göle, s. 255; Ayhan, Rıza & Çağlar, Hayrettin & Özdamar, Mehmet (2021) Ticari İşletme Hukuku Genel Esaslar, 14. Baskı, Ankara, Yetkin Yayınları, 386.

⁵¹ Bozer & Göle, s. 255.

⁵² Poroy, Reha & Yasaman, Hamdi (2022) Ticari İşletme Hukuku, 19. Baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık, s. 437.

⁵³ Hükümün Almanca hâli ise; “Unlauter handelt insbesondere, wer Arbeitsbedingungen nicht einhält, die durch Rechtssatz oder Vertrag auch dem Mitbewerber auferlegt, oder berufs- oder ortsüblich sind.” şeklindedir.

Diğer iş şartı olarak nitelendirebilecek hususlara aykırılık bakımından ise genel haksız rekabet hükmü çerçevesinde ayrıca değerlendirme yapılmaktadır⁵⁴. Konu, Alman hukukunda Alman Haksız Rekabet Kanunu’nun §3’ünde düzenlenmiş olmakla birlikte, ilgili hükmün içeriği Türk ve İsviçre hukuklarındaki düzenlemelerden farklılık arz etmektedir. İlgili hüküm; “(p)iyasa katılımcılarının çıkarına olacak şekilde piyasa davranışlarını düzenlemeyi de amaçlayan bir kanun hükmünü ihlal eden ve bu ihlalin tüketicilerin, diğer piyasa katılımcılarının veya rakiplerin çıkarları üzerinde muhtemel olarak önemli bir olumsuz etki yaratmasına sebep olan herhangi bir kişi haksız hareket etmiş sayılır.” şeklindedir⁵⁵. Bu anlamda Alman hukukunda iş şartlarına aykırılık çerçevesinde haksız rekabetin varlığından bahis için, piyasayı davranışlarını düzenlemeyi hedefleyen bir kanun hükmünün varlığı ile bunun ihlâl edilmesi şarttır⁵⁶.

Her iş şartına aykırı davranışın aynı zamanda haksız rekabet teşkil edip etmediği hususunda da doktrinde farklı yaklaşımlar bulunmaktadır. Bir görüş tarafından, iş şartı kavramının geniş yorumlanması sebebiyle, bunun haksız rekabetin amacı çerçevesinde değerlendirilmesi ve iş şartına aykırı davranış haksız rekabet teşkil etmesi için, ayrıca rekabet ilişkisinin de etkilenmiş olması gerektiği ifade edilmektedir⁵⁷. Buna karşılık diğer görüş, kanun

⁵⁴ Jung, Peter (2016) Bundesgesetz gegen den unlauteren Wettbewerb (UWG), SHK - Stämpflis Handkommentar, 2. Baskı, Bern, Staempli Verlag, Art. 7, Nr. 2; Loacker, Leander D. (2018), UWG Kommentar Bundesgesetz gegen den unlauteren Wettbewerb, Zurich, DIKE Verlag, Art. 7, Nr. 33; Heizmann, Reto (2021) Wettbewerbsrecht II Kommentar VKU, SVKG, VertBek, PüG, BöB, UWG, BGBM, THG, OFK - Orell Füssli Kommentar, 2. Baskı, Zurich, Orell Füssli Verlag, Nr. 6.

⁵⁵ Hükümün Almanca hâli ise; “Unlauter handelt, wer einer gesetzlichen Vorschrift zuwiderhandelt, die auch dazu bestimmt ist, im Interesse der Marktteilnehmer das Marktverhalten zu regeln, und der Verstoß geeignet ist, die Interessen von Verbrauchern, sonstigen Marktteilnehmern oder Mitbewerbern spürbar zu beeinträchtigen.” şeklindedir.

⁵⁶ Benzer yönde bkz. Kesici, Buğra & Sorkun, Furkan, Covid-19 Döneminde Fiyat Artışlarına Rekabet ve Haksız Rekabet Hukuku Enstrümanları ile Ne Şekilde Müdahale Edilir? Lexpera 08.05.2020, <https://blog.lexpera.com.tr/covid-19-salgini-doneminde-gerçeklesen-fiyat-artistarına-rekabet-ve-haksız-rekabet-hukuku-enstrümanları-ile-ne-sekilde-mudahale-edilebilir/>, dn. 18, s.e.t. 16.08.2023.

⁵⁷ Arıcı, M. Fatih, ‘Haksız Rekabet ve Yargıtay Kararları’: Kendigelen, Abuzer & Çonkar, M. Halil & Zengin, İbrahim Çağrı & Kesici, Buğra & Tokcan, F. Pelin & Sönmez, Numan Sabit (Editörler)

koyucunun başlı başına iş şartlarına uyulmamasını haksız olarak nitelendirdiğini ve dolayısıyla TTK'nın 54. maddesi çerçevesinde ayrı bir incelemeye gerek olmadığını ifade etmiştir⁵⁸.

Fahiş fiyat artışlarının iş şartlarına uyulmaması çerçevesinde haksız rekabet olarak değerlendirilip değerlendirilemeyeceği konusunu özel olarak inceleyen yazarlar arasında ise görüş birliği bulunmamaktadır. Bu husustaki ilk görüş, yukarıda anılan Perakende Ticaretin Düzenlenmesi Hakkında Kanun'a eklenen Ek 1. maddenin 1. fıkrası ve HFDK Yönetmeliği'nden yola çıkarak, ilgili hükümlerin iş şartı oluşturduğunu belirtmektedir⁵⁹. Dolayısıyla bu görüşe göre, bu hükümlerin ihlal edilmesi TTK'nın 55. maddesinin 1. fıkrasının (e) bendi çerçevesinde haksız rekabet oluşturmaktadır. Söz konusu görüşe göre, hükümde "kanun" şeklinde ifade bulan ibare, yalnızca teknik anlamıyla kanun olmayıp, genel olarak mevzuatın bütününe içermektedir⁶⁰. Bu anlamda HFDK Yönetmeliği'nin 3. maddesinin 1. fıkrasında ortaya konan ve TTK anlamında "iş şartı" olarak nitelendirilmeye elverişli esasları ihlal eden fiyatlama davranışlarının, doğrudan haksız rekabet teşkil ettiği görüşü ileri sürülmüştür. Bu görüşe göre, HFDK Yönetmeliği çerçevesinde değerlendirme yapılmalı ve artış yapılan ürün ya da hizmetin temel ihtiyaçlara yönelik olması, artışın herhangi bir haklı gerekçeye dayanmaması ve dönemin olağanüstü nitelikte bir dönem olması şartları aranmalıdır⁶¹.

Aksi görüş ise, Perakende Ticaretin Düzenlenmesi Hakkında Kanun'a eklenen Ek 1. maddenin 1. fıkrasının TTK anlamında iş şartı olarak nitelendirilemeyeceğini ifade etmiştir⁶². HFDK Yönetmeli-

ği'ndeki düzenlemenin iş şartı olarak değerlendirilmesine yönelik olarak ayrıca inceleme yapmayan bu görüş, Ek m. 1/1 hükmünün, basit bir muğlak bir düzenleme olması nedeniyle iş şartı olarak nitelendirilmekten çok uzak olduğunu ve fiyatların serbest piyasa ekonomilerinden arz ile talebe göre biçimlenmesi karşısında fiyatlamaya yönelik olarak bütün piyasa açısından geçerli genel bir iş şartından bahsedilemeyeceğini belirtmiştir⁶³. Dolayısıyla bu görüş, fahiş fiyat artışlarının TTK bakımından haksız rekabet teşkil etmesi için, fiyat tarifeleri özelinde bir değerlendirme yapılması gerektiği, bununla birlikte genelde fiyat tarifelerinde belirlenen fiyatın altında satışların yasaklandığı ve haksız rekabet olarak kabul edildiği ve fahiş fiyatın sorun teşkil ettiği temel ürünler bakımından çoğunlukla herhangi bir fiyat tarifesinin bulunmadığı gerekçeleriyle, ilgili hükümün fahiş fiyat artışları ile mücadele bakımından etkin bir koruma sağlayamayacağını ileri sürmüştür⁶⁴.

Bu konuda değerlendirme yapan son görüş ise, doğrudan her iki yönde de açık bir kanaat belirtmeden incelemeler yapmıştır⁶⁵. Buna göre, Ek m. 1/1'in, kanun koyucu tarafından idari alanda sonuç doğuracak ve idari para cezasının söz konusu olduğu bir düzenleme olduğunun ileri sürülebileceğini, buna karşılık hem TTK'da hem de Perakende Ticaretin Düzenlenmesi Hakkında Kanun'da bir sınırlama olmaması sebebiyle, idari yaptırımın varlığının aynı zamanda haksız rekabet hükümlerine engellenmeyeceğinin de ileri sürülebileceği ifade edilmiştir⁶⁶. Dolayısıyla hükmün bir iş şartı olarak yorumlanabileceği belirtilmiştir. Bu görüşe göre, iş şartlarına

(2018) Yürürlüğünün 5. Yılında ve Yargıtay Kararları Işığında Türk Ticaret Kanunu Sempozyumu (Tebliğler ve Tartışmalar), İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, s. 13-14; aynı yönde **Bektaş**, İbrahim (2018), 'Haksız Rekabet Hukukunda Dürüst ve Bozulmamış Rekabeti Sağlama Amacı (TTK m. 54) ve İşleyen Rekabet Ölçütü' BATİDER, S: 3, C: 34, s. 285.

⁵⁸ **Nomer-Ertan**, N. Füsün (2016) Haksız Rekabet Hukuku, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, s. 343.

⁵⁹ **Karasu & Özdemir**, s. 16.

⁶⁰ **Karasu & Özdemir**, s. 16.

⁶¹ **Karasu & Özdemir**, s. 16.

⁶² **Özkan**, s. 118. Nitekim mehz niteliğindeki Haksız Rekabete İlişkin Federal Kanun'un 7. maddesinde geçen "iş şartları" ifadesi ile işçilerin çalışma hayatına ilişkin şartların kastedildiği, bu yüzden Yargıtayın daha geniş kabulü sonucunda fiyat tarifelerine aykırılığın dahi iş şartlarına aykırılık çerçevesinde haksız rekabet

teşkil ettiği kabulünün dahi eleştiriyeye açık olduğu yönünde yine bkz. **Özkan**, s. 119.

⁶³ **Özkan**, s. 118.

⁶⁴ **Özkan**, s. 118-119.

⁶⁵ **Kesici**, Buğra & **Sorkun**, Furkan, Covid-19 Döneminde Fiyat Artışlarına Rekabet ve Haksız Rekabet Hukuku Enstrümanları ile Ne Şekilde Müdahale Edilir? Lexpera 08.05.2020, <https://blog.lexpera.com.tr/covid-19-salgini-doneminde-gerceklesen-fiyat-artistlarina-rekabet-ve-haksiz-rekabet-hukuku-enstrumanlari-ile-ne-sekilde-mudahale-edilebilir/> s.e.t. 16.08.2023.

⁶⁶ **Kesici**, Buğra & **Sorkun**, Furkan, Covid-19 Döneminde Fiyat Artışlarına Rekabet ve Haksız Rekabet Hukuku Enstrümanları ile Ne Şekilde Müdahale Edilir? Lexpera 08.05.2020, <https://blog.lexpera.com.tr/covid-19-salgini-doneminde-gerceklesen-fiyat-artistlarina-rekabet-ve-haksiz-rekabet-hukuku-enstrumanlari-ile-ne-sekilde-mudahale-edilebilir/> s.e.t. 16.08.2023.

aykırılığın doğrudan haksız rekabet teşkil edip etmeyeceğine dair tartışmalarda benimsenen görüş çerçevesinde, fahiş fiyat artışlarının haksız rekabet teşkil edip etmediği tespit edilecektir⁶⁷.

ii. Değerlendirme

Öncelikle ifade etmek gerekir ki, kanaatimizce Perakende Ticaretin Düzenlenmesi Hakkında Kanun'un Ek m. 1/1, bir iş şartı olarak değerlendirilmemelidir. Zira ilgili hükümde genel geçer bir şekilde fahiş fiyat artışları yasaklanmış ve iş şartı olarak nitelendirilmeye elverişli herhangi bir kriter öngörülmemiştir. Bu anlamda söz konusu hükümde, iş hayatını düzenleyen bir normun varlığından bahis dahi güçtür. Çünkü ilgili hükümde, doktrinde bir görüş tarafından da haklı olarak ifade edildiği üzere, fahiş fiyat artışı, herhangi bir kritere bağlanmadan soyut ve genel bir şekilde yasaklanmaktadır. Aksi bir yorum, zaten çok geniş yorumlanan TTK m. 55/1-(e)'nin, yasaklayıcı normlara aykırı her türlü davranışın aynı zamanda haksız rekabet olarak da nitelendirilmesine sebebiyet verecektir. Buna karşılık, HFDK Yönetmeliği'nin 3. maddesinin 1. fıkrasının ise iş şartı olarak nitelendirilmesi gerekmektedir. Bu anlamda sadece belirli tür ürünler bakımından ve belirli dönemlerde yapılan haksız fiyat artışlarını yasaklayan ilgili normun, söz konusu ürünler ve dönem özelinde işletmeler bakımından genel bir iş şartı olduğu kabul edilmelidir. HFDK Yönetmeliği'nin 3. maddesinin 1. Fıkrası ile, olağanüstü dönemlerde temel ihtiyaç ürünlerini satan işletmelerin tâbi olduğu fiyatlama davranışı belirlenmiştir. Yani iş hayatını düzenleyen ve rakipler de dahil herkes bakımından geçerli bir düzenleme söz konusudur. Bu anlamda hükmün, bir yönetmelikle düzenlenmesi de TTK'nın 55. maddesinin 1. fıkrasının (e) bendinde yer alan "kanun" ifadesi karşısında, kanaatimizce herhangi bir farklı sonuca ulaştırmayacaktır. Zira yukarıda ifade edildiği üzere, hükümde geçen ifadede yalnızca teknik anlamıyla kanun kastedilmemekte, genel itibarıyla mevzuata bir gönderme bulunmaktadır⁶⁸. Nitekim

öğretide ve yargı uygulamasında iş şartlarına uyulmamasına örnek olarak gösterilen uygulamaların büyük bir çoğunluğu, ikincil düzenlemeler sonucunda oluşturulan iş şartlarıdır⁶⁹.

İkinci olarak, HFDK Yönetmeliği'nin 3. maddesinin 1. fıkrası iş şartı olarak kabul edildikten sonra, buna aykırılığın haksız rekabet teşkil etmesi için ayrıca TTK'nın 54. maddesinde yer alan haksız rekabetin amacı doğrultusunda ayrıca bir inceleme yapıp yapılmaması gerektiğine yönelik de bir değerlendirme yapılmalıdır. Kanaatimizce bu soruya olumsuz cevap verilmelidir. Yani bir uygulamanın HFDK Yönetmeliği'nin 3. maddesinin 1. fıkrasının getirdiği kriterlere aykırı olduğunun tespit edilmesi sonrasında, ayrıca söz konusu uygulamanın rekabet ilişkisini etkileyip etkilememesine bakılmamalıdır. Zira TTK'nın haksız rekabeti düzenleyen hükümlerinde öngörülen sistematik de bu yorumu gerektirir. Zaten bu çalışmada da fahiş fiyat artışına yönelik olarak daha dar bir iş şartı yaklaşımı benimsenmiş olduğu için, aksi fikrin amaçsal olarak haksız rekabet hükümlerinin uygulama alanının daraltılmasına yönelik yaklaşımı ile örtüşmeyen bir sonuç da doğmamaktadır⁷⁰. Bu noktada da en büyük önemi arz eden husus, yapılan artışın fahiş olup olmadığının tespitidir. Zira artışın haksız rekabet olarak kabul edilmesi, fahiş olması ön şartına bağlıdır. Fahiş fiyat artışına ilişkin tespit ise, yukarıda yer verilen kriterler göz önünde tutularak teknik bir inceleme sonucunda belirlenmelidir⁷¹. Bu anlamda bir felaketin hemen ardından ilk kez ürünlerinin satışını yapan bir işletmecinin de fiyatlamaya yönelik belirsizliğin muhatabı olduğunun ve mevzuatta geçen "haksız" ya da "fahiş" kavramlarına nasıl karşılık vereceğini tahmin edemeyecek ve ekonomik faaliyetlerini buna göre planlayamayacak durumda bulunduğu göz ardı edilmemesi gerekmektedir⁷².

Gelinen noktada, olağanüstü dönemlerde temel ihtiyaç ürünlerinde yapılan fahiş fiyat artışlarının iş şartlarına aykırılık gerekçesiyle kategorik olarak haksız rekabet olarak nitelendirilmesi ve TTK'da öngörülen haksız rekabete ilişkin hüküm ve sonuçların

⁶⁷ Kesici, Buğra & Sorkun, Furkan, Covid-19 Döneminde Fiyat Artışlarına Rekabet ve Haksız Rekabet Hukuku Enstrümanları ile Ne Şekilde Müdahale Edilir? Lexpera 08.05.2020, <https://blog.lexpera.com.tr/covid-19-salgini-doneminde-gerçeklesen-fiyat-artistarına-rekabet-ve-haksız-rekabet-hukuku-enstrümanları-ile-ne-şekilde-mudahale-edilebilir/> s.e.t. 16.08.2023.

⁶⁸ Bkz. yuk. IV, B, 1, b.

⁶⁹ Özkan, s. 109-110.

⁷⁰ İlgili görüş için bkz. Arıcı, s. 13-14; Bektaş, s. 285.

⁷¹ Bkz. yuk. I.

⁷² Karş. Zwolinski, s. 350.

uygulanması mümkündür. Bu anlamda söz konusu aykırılıklar bakımından ayrıca idari yaptırımların uygulanabiliyor olması, haksız rekabetin sonuçlarının doğmasına engel değildir. Her iki düzenlemede yer alan yaptırımlar kümülatif olarak uygulama alanı bulacaktır. Bunun için de öncelikli olarak fahiş fiyat artışı yapıldığının ve yapılan fahiş artışın olağanüstü bir dönemde temel ihtiyaç ürünlerine ilişkin olduğunun tespiti gerekmektedir.

Ancak yukarıda belirtildiği üzere, HFDK Yönetmeliği'nin 3. maddesinin 1. fıkrasının uygulama alanı olağanüstü dönem ve temel ihtiyaç niteliğindeki ürünler ile sınırlandırıldığı için, olağanüstü dönemlerde diğer (temel ihtiyaç olarak nitelendiril(e)meyen) ürün ya da hizmetlere ilişkin yapılan fahiş fiyat artışlarının TTK'nın 55. maddesinin 1. fıkrasının (e) bendi kapsamında değerlendirilmesi mümkün değildir. Hâl böyle iken, bu tür ürün ya da hizmetler için değerlendirmenin haksız rekabete ilişkin genel hüküm çerçevesinde yapılması gerekmektedir. Benzer şekilde olağan dönemlerde temel ihtiyaç niteliğinde bir ürün veya hizmet olup olmadığı fark etmeksizin yapılan fahiş fiyat artışları bakımından HFDK Yönetmeliği bir iş şartı olarak kabul edilmeyecektir. Yine olağan dönemler bakımından uygulama alanı bulabilecek olan Perakende Ticaretin Düzenlenmesi Hakkında Kanun'un Ek m. 1/1 de tarafımızca bir iş şartı olarak kabul edilmediğinden, olağan dönemlerde yapılan fahiş fiyat artışları açısından herhangi bir iş şartının var olmadığı sonucuna ulaşılmalı ve haksız rekabete ilişkin değerlendirme, TTK'nın 54. maddesi çerçevesinde yapılmalıdır. Bununla birlikte bu çalışmadaki incelemeler yalnızca olağanüstü dönemlerde yapılan fahiş fiyat artışlarına hasredildiği için, olağan dönemlerde yapılan artışlar bakımından bu çalışmada ayrıca bir değerlendirme yapılmayacaktır.

2. TTK m. 54/2 Bakımından

a. Genel Açıklamalar

TTK'nın 54. maddesinin ilk fıkrasında haksız rekabetin amacı, bütün katılanların menfaatine, dürüst ve bozulmamış rekabetin sağlanması olarak belirlenmiştir. Haksız rekabet hükümleri ile rekabet ortamının "dürüst" olması hedeflenmekte ve dürüst rekabet ortamı kavramı ise, ticari uygulamaların ah-

laka ve dürüstlük kuralına uygun olması şeklinde ifade edilmektedir⁷³. Bu anlamda doktrinde bir görüş tarafından da ifade edildiği üzere, rekabet ortamındaki bir davranış, -netice olarak piyasayı etkilemeye ya da ilgili işletmenin müşterilerinin artmasına veya rakiplerinin müşterilerinin azalmasına sebebiyet vermesi dahi- dürüstlük kuralına ya da ahlaka aykırı ise, yine de haksız rekabet gerçekleşecektir⁷⁴.

Hükümün ikinci fıkrası ise; "(r)akipler arasında veya tedarik edenlerle müşteriler arasındaki ilişkileri etkileyen aldatıcı veya dürüstlük kuralına diğer şekillerdeki aykırı davranışlar ile ticari uygulamalar haksız ve hukuka aykırıdır." şeklindedir. Söz konusu hükümden yola çıkarak haksız rekabetin üç unsuru olduğu belirtilmektedir⁷⁵: i) ticari nitelikte bir davranış ya da uygulama, ii) davranışın / uygulamanın dürüstlük kuralına aykırı olması ve iii) rakipler arasındaki ilişkinin ya da tedarikçiler ile müşteriler arasındaki ilişkinin etkilenmesi. Bu anlamda haksız rekabette bahis için; rekabet ilişkisinin varlığı, fiili gerçekleştirenin yarar sağlaması ya da fiilin muhatabının zarara uğraması gerekmektedir⁷⁶.

Olağanüstü dönemlerde yapılan fahiş fiyat artışları, TTK'nın 54. maddesinin her iki fıkrasında belirtilen amaç ve tanım hükümleri çerçevesinde ayrıca değerlendirilmelidir⁷⁷. Bu değerlendirme, eldeki çalışma bakımından özellikle olağanüstü dönemlerde temel ihtiyaç niteliğinde olmayan ürün / hizmetlerde yapılan fahiş fiyat artışları açısından önem arz etmektedir. Zira temel ihtiyaç niteliğindeki ürün /

⁷³ Arkan, s. 353; Bozer & Göle, s. 235; Ülgen & Helvacı & Kaya & Nomer-Ertan, s. 345; Ayhan & Çağlar & Özdamar, s. 372.

⁷⁴ Ülgen & Helvacı & Kaya & Nomer-Ertan, s. 346; aynı hususları iki unsur şeklinde veren için bkz. Bozer & Göle, s. 235. Buna karşılık üç unsurun var olduğunu, bunlardan birinin davranış ya da uygulamanın zarar veya zarar tehlikesine sebebiyet verilmesi olduğu yönünde bkz. Bahtiyar, s. 179.

⁷⁵ Bozer & Göle, s. 235; Ülgen & Helvacı & Kaya & Nomer-Ertan, s. 346.

⁷⁶ Arkan, s. 353; Ülgen & Helvacı & Kaya & Nomer-Ertan, s. 350; Ayhan & Çağlar & Özdamar, s. 373-374; davranış ya da uygulamanın zarar veya zarar tehlikesine sebebiyet vermesi gerektiği yönünde bkz. ve karşı. Bahtiyar, s. 179..

⁷⁷ Buna karşılık doktrinde fahiş fiyat artışlarının TTK'nın 54. maddesinin 2. fıkrası anlamında haksız rekabet oluşturmayacağı ve fahiş fiyat artışlarının haksız rekabet oluşturabilmesinin ancak TTK'nın 55. maddesinde sayılan özel hâllere dahil olması durumunda mümkün olabileceği yönünde bkz. Özkan, s. 115. Benzer yönde bkz. Eryürek, s. 111-112.

hizmetler bakımından HFDK Yönetmeliği'nin ilgili hükmü bir iş şartı olarak kabul edildiği için, haksız rekabete ilişkin özel hüküm öncelikli olarak uygulanacaktır. Bununla birlikte, bir an için söz konusu hükmün iş şartı olarak nitelendirilemeyeceğinin kabulü durumunda, bu kısımda yapılan değerlendirmeler, temel ihtiyaç niteliğindeki ürün / hizmetlerde olağanüstü dönemde yapılan fahiş fiyat artışları bakımından da geçerli olacaktır.

İşletmeciler tarafından ürün veya hizmetlerde yapılan fiyat artışları bakımından yukarıda anılan tanım maddesinden çıkan ilk unsur olan, ticari nitelikte bir uygulamanın / davranışın bulunduğu aşîkârdır. Yine yapılan fiyat artışları ile hem tüketiciler hem de rakipler etkilenmektedir. Dolayısıyla fiyat artışlarının haksız rekabet olarak nitelendirilmesi bakımından önem arz eden husus, dürüstlük kuralına aykırı bir uygulamanın / davranışın tespitidir. Yani fiyatların fahiş olarak artırılması, tek başına, kural olarak, fiyat tespitine yönelik uygulamanın haksız rekabet olduğu anlamına gelmez⁷⁸. Bunun sebebi ise, serbest piyasa sisteminde aktörlerin piyasaya sundukları ürün veya hizmetlerin fiyatlarını belirlemede sahip oldukları serbestidir. Bu çerçevede TTK'da da salt fiyata yönelik olarak bir haksız rekabet hâli de öngörülmemiştir⁷⁹. Belirtildiği üzere, ilgili uygulamanın aynı zamanda dürüstlük kuralına aykırılığının saptanması gerekmektedir. Olağan dönemlerde bu tespitin yapılması, serbest piyasa ekonomisinin hâkim olduğu sistemler açısından zor olabilir. Bununla birlikte çalışmanın inceleme alanını genişletmemek adına, olağan dönemlerde yapılan fahiş artışlarının kategorik bir şekilde dürüstlük kuralına aykırı olarak nitelendirilemeyeceğini ifade etmenin mümkün olmadığını belirtmekle yetinelim⁸⁰.

b. Fiyat Artışı Gerçekleştirilen Dönemin Olağanüstü Olmasının Dürüstlük Kuralına Aykırılık Bakımından Yapılan Değerlendirmeye Etkisi

Ticari nitelikte bir uygulama olan fiyat artışlarının haksız rekabet teşkil edip etmediği, dürüstlük kuralına aykırı olup olmadığına göre tespit edilecektir. Dürüstlük kuralına aykırılık bakımından ise kural olarak genel hükümler çerçevesinde bir değerlendirme yapılacaktır⁸¹. Bununla birlikte, eldeki konu açısından özellikle fiyat artışının fahiş olması ile söz konusu artışın olağanüstü bir dönemde yapılması durumlarının dürüstlük kuralına aykırılık değerlendirmesi açısından ayrı bir önem arz ettiği kanaatindeyiz.

Bilindiği ve bu çalışmada da sıklıkla dile getirildiği üzere, serbest piyasa ekonomilerinde kural olarak fiyat piyasada arz ve talebe göre belirlenir ve bu anlamda işletmeciler, piyasaya sundukları ürün ya da hizmetlerin fiyatlarını belirleme serbestisine sahiptir⁸². Ne var ki bu serbesti, sınırsız nitelikte değildir. Neredeyse tüm hukuk sistemlerinde devlet tarafından, zayıf tarafı korumak⁸³, belirli bazı piyasaları regüle etmek gibi birtakım saiklerle ürün ya da hizmetlerin fiyatlarına müdahale edilmektedir. Benzer şekilde, dürüstlük kuralı ve ahlaka aykırılık gibi soyut normlar da fiyatı belirleme özgürlüğünü sınırlandırabilir. Bu anlamda 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun ("TMK") öngörmüş olduğu temel ilkelere biri olan hakkın kötüye kullanılması yasağı, işletmecilerin fiyat belirleme özgürlüğü bakımından da uygulama alanı bulabilir.

Konu bu çerçevede ele alındığında, deprem, sel, salgın hastalık gibi felaketlerin söz konusu olduğu dönemlerde, belirli tip ürün ya da hizmetlere ihtiyaç kaçınılmaz ve acil nitelikte olabilmektedir. İlgili ürünlere / hizmetlere bu şekilde bir ihtiyacın bulunduğu esnada, maddi olarak ilgili fiyatların artmasına (veya satıcının artış yaptığı kadar artmasına) sebep olabilecek nitelikte bir durum bulunmamasına rağmen

⁷⁸ Kesici, Buğra & Sorkun, Furkan, Covid-19 Döneminde Fiyat Artışlarına Rekabet ve Haksız Rekabet Hukuku Enstrümanları ile Ne Şekilde Müdahale Edilir? Lexpera 08.05.2020, <https://blog.lexpera.com.tr/covid-19-salgini-doneminde-gerceklesen-fiyat-artislarina-rekabet-ve-haksiz-rekabet-hukuku-enstrumanlari-ile-ne-sekilde-mudahale-edilebilir/> s.e.t. 16.08.2023.

⁷⁹ Kesici, Buğra & Sorkun, Furkan, Covid-19 Döneminde Fiyat Artışlarına Rekabet ve Haksız Rekabet Hukuku Enstrümanları ile Ne Şekilde Müdahale Edilir? Lexpera 08.05.2020, <https://blog.lexpera.com.tr/covid-19-salgini-doneminde-gerceklesen-fiyat-artislarina-rekabet-ve-haksiz-rekabet-hukuku-enstrumanlari-ile-ne-sekilde-mudahale-edilebilir/> s.e.t. 16.08.2023.

⁸⁰ Aksi yönde bkz. Eryürek, s. 111-112; Özkan, s. 115.

⁸¹ Karş. Bozer & Göle, s. 236.

⁸² Bu gerekçelerle fahiş fiyat artışlarının genel hüküm çerçevesinde haksız rekabet olarak nitelendirilemeyeceği, fahiş fiyat artışının haksız rekabet olabilmesi için ek birtakım şartları ihtiva etmesi gerektiği yönünde bkz. Eryürek, s. 111-112; Özkan, s. 115.

⁸³ Nitekim benzer yönde bkz. Pınar & Türkoğlu, s. 868.

men fiyatların fahiş olarak artırılması durumunun dürüstlük kuralına hatta giderek ahlaka aykırı olduğunu ifade etmek mümkündür. Zira olağanüstü olarak nitelendirilen böyle dönemlerde, toplumu oluşturan bireylerden azami kâr / menfaati elde etmek yerine, bir araya gelerek, birbirlerine yardım etmeleri beklenir⁸⁴. Buna aykırı bir şekilde, zor durumda olan kimselerin bu durumundan faydalanılarak aşırı menfaat devşirilmesinin dürüstlük kuralı ile bağdaşır bir yanı bulunmamaktadır.

Bilindiği üzere, Türk Borçlar Kanunu'nun ("TBK") 28. maddesinde düzenlenen aşırı yararlanma (gabin) düzenlemesi en temelde sözleşme serbestisine getirilen bir sınırlama olarak görülmektedir⁸⁵. Öyle ki kişilerin zayıf durumda kalmasından faydalanılarak edimler arasında oransızlık yaratılması hukuk düzeni tarafından korunmamaktadır. Söz konusu düzenlemenin temelinde zayıf tarafın zayıflığından menfaat devşirilmesinin dürüstlük kuralına aykırı olması yatmaktadır⁸⁶. Bu anlamda yukarıda yapılan tartışma çerçevesinde aslında kanun koyucu, aşırı yararlanmaya ilişkin düzenleme ile kişilerin zor durumda kalmasını bir fırsat olarak kullanılmasını yasaklamış ve giderek sözleşmeyi iptal sebebi olarak öngürmüştür. Bu yüzden, eldeki çalışma açısından da olağanüstü bir durumun var olduğu durumlarda fahiş fiyat uygulandığının tespit edilmesi hâlinde, artık söz konusu fiyat uygulamasının dürüstlük kuralına aykırı olduğunu ifade etmek gerekir. Yani bir üst başlıkta belirtilen ve olağanüstü dönemlerde yapılan fahiş fiyat artışı uygulamalarının dürüstlük kuralına aykırı olup olmadığı sorusuna olumlu yanıt vermek

ve haksız rekabete ilişkin genel hükümde sayılan tüm şartların kural olarak olağanüstü dönemlerde yapılan fahiş fiyat artışları bakımından gerçekleştiğini belirtmek gerekir. Ancak böyle durumlarda da haksız rekabete ilişkin hüküm ile yaptırımların uygulama alanı bulabilmesinin ön koşulu, ilgili ürün ya da hizmetlerde "fahiş" bir fiyat artışının bulunduğu ortaya konabilmesidir. Bu anlamda fiyatlarda yapılan her türlü artışın haksız rekabet olarak nitelendirilmesi mümkün değildir. Herhangi bir mâkul gerekçe olmaksızın ve olağanüstü dönemin şartları içinde bulunan insanlardan faydalanmak amacıyla yapılan yüksek miktardaki artışların, dürüstlük kuralına aykırı fiyat uygulaması olduğu sonucuna varılması mümkündür.

Bu noktada olağanüstü dönemlerde söz konusu fiyatlar ile alışveriş yapan kimseleri zaten TBK'nın aşırı yararlanma hükmünün koruması karşısında aynı zamanda haksız rekabet hükümlerinin uygulama alanı bulmasına gerek olmadığı akla gelebilir. Ancak her iki düzenlemenin korumak istediği hukukî yararların farklı olması bir yana, özellikle aşırı yararlanma bakımından gerekli olan edimler arası dengesizlik ile fahiş fiyatlamının her zaman birbirine paralel olmayacak olması, aşırı yararlanma için öngörülen hak düşürücü sürenin haksız rekabet bakımından öngörülen zamanaşımı sürelerinden daha kısa olması, haksız rekabet hükümleri çerçevesinde zarar gören dışındaki kimselerin de belirli taleplerde bulunma imkânının varlığı, haksız rekabette edimler arası farkın giderilmesinden ziyade maddi ve manevi tazminat davası açma olanaklarının bulunması gibi gerekçelerle TBK'nın 28. maddesinin varlığına rağmen olağanüstü dönemlerde yapılan fahiş fiyat artışları bakımından haksız rekabet hükümleri yine de uygulama alanı bulabilmelidir.

C. OLAĞANÜSTÜ DÖNEMLERDE YAPILAN FAHİŞ FİYAT ARTIŞLARININ HAKSIZ REKABET OLARAK NİTELENDİRİLMESİNİN SONUÇLARI

Olağanüstü dönemlerde yapılan fahiş fiyat artışlarının haksız rekabet olarak kabul edilmesinin sonucu, bundan zarar görenlerin TTK'nın 56. maddesinde öngörülen, tespit, önleme ve şartlarının bulunması durumunda tazminat gibi yaptırımlara başvurulabilmesidir. Bu anlamda ticaret ve sanayi

⁸⁴ Nitekim bu yönde bkz. **Sandel**, Michael (2020) Justice: What's the Right Thing to Do?, New York, Farrar, Straus and Giroux (Çeviren: Kocaoğlu, Mehmet (2020) Adalet: Yapılması Gereken Doğru Şey Nedir, 8. Baskı, Ankara, Felix Kitap), s. 27.

⁸⁵ İlgili tartışmalar ve görüşler için birçoğları yerine bkz. **Kocayusufpaşaoğlu**, Necip & **Hatemi**, Hüseyin & **Serozan**, Rona & **Arpacı**, Abdulkadir (2017) Borçlar Hukuku Genel Bölüm, Borçlar Hukukuna Giriş, Hukukî İşlem, Sözleşme, 7. Baskı, İstanbul, Filiz Kitapevi, s. 479.

⁸⁶ **Kocayusufpaşaoğlu & Hatemi & Serozan & Arpacı**, s. 480. Nitekim Yargıtayın eski tarihli bir kararı; "Günümüzün sosyal anlayışı toplumda güçsüz olanın güçlüye karşı belirli ölçüler içinde korunması doğrultusundadır. BK.nun 21. maddesinde yer alan "gabin" müessesesi de yukarıda belirtilen anlayışla sıkı uyum hâlinindedir." şeklindedir. Yargıtay 1. Hukuk Dairesi, T: 30.01.1979, E: 13268, K: 999. Karar için bkz. **Kocayusufpaşaoğlu & Hatemi & Serozan & Arpacı**, s. 481, dn. 4e.

odaları, esnaf odaları, borsalar ve tüzüklerine göre üyelerinin ekonomik menfaatlerini korumaya yetkili bulunan diğer meslekî ve ekonomik birlikler ile tüzüklerine göre tüketicilerin ekonomik menfaatlerini koruyan sivil toplum kuruluşlarıyla kamusal nitelikteki kurumlar da (TTK m. 56/3) çerçevesinde tazminat dışındaki talepleri ileri sürebilecektir. Tüketiciler ve işletmeden işletmeye yapılan satışlar bakımından tacirler / esnafar ise ayrıca zararlarının varlığı ile fahiş fiyat uygulamasını gerçekleştiren kişilerin kusurunu ispatlamak suretiyle maddi ve manevi tazminat talep etme hakkına sahiptir⁸⁷. Bu anlamda maddi tazminat bakımından, fahiş fiyat ile haksız rekabet uygulaması olmasaydı oluşacak fiyat arasındaki fark ile fahiş fiyat uygulamasından kaynaklanan başka zararlar var ise bu zararların talep edilmesi mümkündür⁸⁸.

VI. SONUÇ

Bu çalışmada özetle, aşağıdaki sonuç ve kanaatlere ulaşılmıştır:

Olağanüstü dönem ve fahiş fiyat artışı kavramları, serbest piyasaya az müdahale edilmesini sağlayacak şekilde dar yorumlanmalıdır.

Tüketici mevzuatında öngörülen haksız ticari uygulamaların, tıpkı TTK'nın 55. maddesinde düzenlenen özel hâller gibi muamele görmesi gerekmektedir. Böylece, kanun koyucu tarafından Ticari Reklam Yönetmeliği'nde özel olarak dürüstlük kuralına aykırı olduğu öngörülen hâller, aynı zamanda haksız rekabet de teşkil etmektedir. Dolayısıyla mülga 19. bentte yer alan hükmün yürürlükte olduğu dönemde, yapılan haksız fiyat artışları, tüketiciler nezdinde haksız rekabettir.

Eldeki konu bakımından önem arz eden husus, olağanüstü bir dönemde fiyatlarda fahiş olarak nitelendirilebilecek bir artışın yapılması durumunun başlı başına TTK anlamında haksız rekabet teşkil

edip etmeyeceğidir. Gerçeğe aykırı veya yanıltıcı beyanlar ile haksız rekabet (TTK m. 55/1/(a)-2) durumunda haksız rekabet teşkil eden husus, olağan ve/veya olağanüstü dönemlerde yapılan fahiş fiyat artışı değil, yapılan açıklamanın bizatihi kendisi olduğu için, herhangi bir açıklamanın olmadığı durumlarda yapılan fahiş fiyat artışlarının ilgili hüküm çerçevesinde haksız rekabet olarak nitelendirilebilmesi mümkün değildir. Dolayısıyla tek başına fahiş fiyat artışı yapılması, TTK m. 55/1/(a)-2'nin kapsamına sokulamamaktadır.

Perakende Ticaretin Düzenlenmesi Hakkında Kanun'un Ek m. 1/1, bir iş şartı olarak değerlendirilmemelidir. Aksi bir yorum, zaten çok geniş yorumlanan hükmün, yasaklayıcı normlara aykırı her türlü davranışın aynı zamanda haksız rekabet olarak da nitelendirilmesine sebebiyet verecektir. Buna karşılık, HFDK Yönetmeliği'nin 3. maddesinin 1. fıkrası ise iş şartı olarak kabul edilmelidir. Bu anlamda bir uygulamanın HFDK Yönetmeliği'nin getirdiği kriterlere aykırı olduğunun tespit edilmesi sonrasında, ayrıca söz konusu uygulamanın rekabet ilişkisini etkileyip etkilememesine bakılmamalıdır. Zaten bu çalışmada da fahiş fiyat artışına yönelik olarak daha dar bir iş şartı yaklaşımı benimsenmiş olduğu için, aksi fikrin amaçsal olarak haksız rekabet hükümlerinin uygulama alanının daraltılmasına yönelik yaklaşımı ile örtüşmeyen bir sonuç da doğmamaktadır. Bu noktada da en büyük önemi arz eden husus, yapılan artışın fahiş olup olmadığıdır. Bu anlamda bir felaketin hemen ardından ilk kez ürünlerinin satışını yapan bir işletmecinin de fiyatlamaya yönelik belirsizliğin muhatabı olduğunun ve mevzuatta geçen "haksız" ya da "fahiş" kavramlarına nasıl karşılık vereceğini tahmin edemeyecek ve ekonomik faaliyetlerini buna göre planlayamayacak durumda bulunduğu göz ardı edilmemesi gerekmektedir.

HFDK Yönetmeliği'nin uygulama alanı olağanüstü dönem ve temel ihtiyaç niteliğindeki ürünler ile sınırlandırıldığı için, olağanüstü dönemlerde diğer (temel ihtiyaç olarak nitelendiril(e)meyen) ürün ya da hizmetlere ilişkin yapılan fahiş fiyat artışlarının TTK'nın 55. maddesinin 1. fıkrasının (e) bendi kapsamında değerlendirilmesi mümkün değildir. Hâl böyle iken, bu tür ürün ya da hizmetler için değerlendirmenin haksız rekabete ilişkin genel hüküm çerçevesinde

⁸⁷ Bununla birlikte tüketicilerin tazminat davası açmasının ve bu davadan bir sonuç almasının son derece teorik olduğu yönünde karış. **Kesici**, Buğra & **Sorkun**, Furkan, Covid-19 Döneminde Fiyat Artışlarına Rekabet ve Haksız Rekabet Hukuku Enstrümanları ile Ne Şekilde Müdahale Edilir? Lexpera 08.05.2020, <https://blog.lexpera.com.tr/covid-19-salginini-doneminde-gercekle-sen-fiyat-artislarina-rekabet-ve-haksiz-rekabet-hukuku-enstru-manlari-ile-ne-sekilde-mudahale-edilebilir/> s.e.t. 16.08.2023.

⁸⁸ **Karasu & Özdemir**, s. 19.

yapılması gerekmektedir. Benzer şekilde olağan dönemlerde temel ihtiyaç niteliğinde bir ürün veya hizmet olup olmadığı fark etmeksizin yapılan fahiş fiyat artışları bakımından HFDK Yönetmeliği'nin 3. maddesinin 1. fıkrası bir iş şartı olarak kabul edilmeyecek ve haksız rekabete ilişkin değerlendirme, TTK'nın 54. maddesi çerçevesinde yapılacaktır.

Deprem, sel, salgın hastalık gibi felaketlerin söz konusu olduğu dönemlerde, belirli tip ürün ya da hizmetlere ihtiyaç kaçınılmaz ve acil nitelikte olabilmektedir. İlgili ürünlere / hizmetlere bu şekilde bir ihtiyacın bulunduğu esnada, maddi olarak ilgili fiyatların artmasına sebep olabilecek nitelikte bir durum bulunmamasına rağmen fiyatların fahiş olarak artırılması durumunun dürüstlük kuralına hatta giderek ahlaka aykırı olduğunu ifade etmek mümkündür. Zira olağanüstü olarak nitelendirilen böyle dönemlerde, toplumu oluşturan bireylerden azami kâr / menfaati elde etmek yerine, bir araya gelerek, birbirlerine yardım etmeleri beklenir. Buna aykırı bir şekilde, zor durumda olan kimselerin bu duru-

mundan faydalanılarak aşırı menfaat devşirilmesinin dürüstlük kuralı ile bağdaşır bir yanı bulunmamaktadır. Kaldı ki kanun koyucu, aşırı yararlanmaya ilişkin düzenleme ile kişilerin zor durumda kalmasını bir fırsat olarak kullanılmasını yasaklamış ve giderek sözleşmeyi iptal sebebi olarak öngürmüştür. Bu yüzden, eldeki çalışma açısından da olağanüstü bir durumun var olduğu durumlarda fahiş fiyat uygulandığının tespit edilmesi hâlinde, artık söz konusu fiyat uygulamasının dürüstlük kuralına aykırı olduğunu ifade etmek gerekir. Ancak böyle durumlarda da haksız rekabete ilişkin hüküm ile yaptırımların uygulama alanı bulabilmesinin ön koşulu, ilgili ürün ya da hizmetlerde “fahiş” bir fiyat artışının bulunduğu ortaya konabilmesidir. Bu anlamda fiyatlarda yapılan her türlü artışın haksız rekabet olarak nitelendirilmesi mümkün değildir.

Ayrıca, aşırı yararlanma hükmünün varlığına rağmen olağanüstü dönemlerde yapılan fahiş fiyat artışları bakımından haksız rekabet hükümleri yine de uygulama alanı bulabilmelidir.

KAYNAKÇA

- Arıcı, M. Fatih**, 'Haksız Rekabet ve Yargıtay Kararları': Kendigelen, Abuzer & Çonkar, M. Halil & Zengin, İbrahim Çağrı & Kesici, Buğra & Tokcan, F. Pelin & Sönmez, Numan Sabit (Editörler) (2018) Yürürlüğünün 5. Yılında ve Yargıtay Kararları Işığında Türk Ticaret Kanunu Sempozyumu (Tebliğler ve Tartışmalar), İstanbul, On İki Levha Yayıncılık.
- Bahtiyar, Mehmet** (2023) Ticari İşletme Hukuku, 22. Baskı, İstanbul, Beta Yayıncılık, s. 177. Adi işlerden kaynaklanan haksız rekabet hâllerine de TTK'nın uygulanacağı yönünde bkz. Yargıtay, Hukuk Genel Kurulu, T. 11.12.2018, E. 2017/117, K. 2018/1833 (Karar için bkz. www.lexpera.com, s.e.t. 16.08.2023).
- Bektaş, İbrahim** (2018), 'Haksız Rekabet Hukukunda Dürüst ve Bozulmamış Rekabeti Sağlama Amacı (TTK m. 54) ve İşleyen Rekabet Ölçütü' BATİDER, S: 3, C: 34.
- Bozer, Ali & Göle, Celal** (2021) Ticari İşletme Hukuku, 7. Baskı, Ankara, BTHAE Yayınları.
- Cary, George S & Dolmans, Maurits & Hoffman, Bruce & Graf, Thomas & Brannon, Leah & Pepper, Richard & Mostyn, Henry & Lazda, Alexis R.B. & Haynes, Savannah & Georgieva, Kristi & Przerwa, Jan**, 'Exploitative abuses, price gouging & COVID-19: The cases pursued by EU and national competition authorities' e-Competitions Antitrust Case Laws e-Bulletin.
- Ceylan, Ebru** (2020), 'Tüketici Hukukunda Haksız Ticari Uygulamalar ve Uygulama Örnekleri' Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi, Y. 8, S: 15.
- Eryürek, Güzel** (2021) Fiyat Üzerinden Haksız Rekabet, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2021.
- Evans, David & Padilla, Atilano J.** (2005), 'Excessive Prices: Using Economics to Define Administrable Legal Rules' Journal of Competition Law and Economics, S: 1, C: 97.
- Gemalmaz, H. Burak** Haksız Fiyat Değerlendirme Kurulu Yetkilerinin Girişim Özgürlüğü ve Mülkiyet Hakkına Aykırılığı, Lexpera 28.09.2023, <https://blog.lexpera.com.tr/haksiz-fiyat-degerlendirme-kurulu-yetkilerinin-girisim-ozgurlugu-ve-mulkiyet-hakkina-aykirligi/> s.e.t. 12.11.2023.
- Göndoğdu, Gökmen & Cantürk, Barış**, Korona Virüs Salgını Çerçevesinde İhdas Edilen Yeni Bir Kurum Haksız Fiyat Değerlendirme Kurulu, Lexpera 02.06.2020, <https://blog.lexpera.com.tr/korona-virus-salgini-ni-cercevesinde-ihdas-edilen-yeni-bir-kurum-haksiz-fiyat-degerlendirme-kurulu/> s.e.t. 16.08.2023.
- Heizmann, Reto** (2021) Wettbewerbsrecht II Kommentar VKU, SVKG, VertBek, PüG, BöB, UWG, BGBM, THG, OFK - Orell Füssli Kommentar, 2. Baskı, Zurich, Orell Füssli Verlag, Nr. 6.
- Jung, Peter** (2016) Bundesgesetz gegen den unlauteren Wettbewerb (UWG), SHK - Stämpfli Handkommentar, 2. Baskı, Bern, Staempli Verlag, Art. 7, Nr. 2.
- Karasu, Rauf & Özdemir, Semih Sırrı** (2022), 'Fahiş Fiyata İlişkin Sınırlamalar ve Aykırılığın Ticaret Hukuku Açısından Sonuçları' Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S: 3, C: 26.
- Kesici, Buğra & Sorkun, Furkan**, Covid-19 Döneminde Fiyat Artışlarına Rekabet ve Haksız Rekabet Hukuku Enstrümanları ile Ne Şekilde Müdahale Edilir? Lexpera 08.05.2020, <https://blog.lexpera.com.tr/covid-19-salgini-doneminde-gerceklesen-fiyat-artislarina-rekabet-ve-haksiz-rekabet-hukuku-enstrumanlari-ile-ne-sekilde-mudahale-edilebilir/> s.e.t. 16.08.2023.
- Kocayusufpaşaoğlu, Necip & Hatemi, Hüseyin & Serozan, Rona & Arpacı, Abdulkadir** (2017) Borçlar Hukuku Genel Bölüm, Borçlar Hukukuna Giriş, Hukukî İşlem, Sözleşme, 7. Baskı, İstanbul, Filiz Kitapevi.
- Loacker, Leander D.** (2018), UWG Kommentar Bundesgesetz gegen den unlauteren Wettbewerb, Zurich, DIKE Verlag, Art. 7, Nr. 33.
- Njegovan, Nikola & Ristic, Bojan** (2022), 'The Anatomy of Price Gouging: A Regulatory or Competition Law Antidote' Anali Pravnog fakulteta u Beogradu, S: 2, C: 70.
- Nomer-Ertan, N. Füsün** (2016) Haksız Rekabet Hukuku, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık.
- Özer, Işık** (2016), 'Haksız Ticari Uygulamalara İlişkin Hükmülerin İncelenmesi' Legal Hukuk Dergisi, S: 165, C: 14.
- Özkan, Ahmet Fatih** (2023), 'Türk Ticaret Kanunu Kapsamında Fahiş Fiyatlarla Mücadele Edilebilir Mi?' Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S: 1, C: 25, s. 100-101.
- Pınar, Hamdi & Türkoğlu, Özlem**, 'Türk Hukukunda Fiyat Artışlarının Denetlenmesi ve Haksız Fiyat Değerlendirme Kurulu': Özkorkut, Korkut & Aydoğan, Gökhan & Coşkun, Pınar Başak & Özden, Ece & Korkmaz, Gülce & Özkan, Zeynep (Editörler) (2022) Prof. Dr. Zühtü Aytaç'a Armağan, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık.
- Poroy, Reha & Yasaman, Hamdi** (2022) Ticari İşletme Hukuku, 19. Baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık.
- Sandel, Michael** (2020) Justice: What's the Right Thing to Do?, New York, Farrar, Straus and Giroux (Çeviren: Kocaoğlu, Mehmet (2020) Adalet: Yapılması Gereken Doğru Şey Nedir, 8. Baskı, Ankara, Felix Kitap).

- Söyler**, Yasin (2021) 'Fahiş Fiyat Artışlarına Karşı İdari Yaptırım Uygulanmasında Yetki Çatışması' İstanbul Hukuk Mecmuası, S: 1, C: 79.
- Şahin**, Eda (2019), 'Tüketiciler İçin İyi Haber Mi Kötü Haber Mi? Aşırı Fiyat Uygulamalarında AB Mahkemelelerinin Yeni İstikameti' TFM, S: 1, C: 5.
- Topçuoğlu**, Metin (2016), 'Türk Ticaret Kanunu ve Yeni Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Açısından Haksız Ticari Uygulamalar' TAAD, Y. 7, S: 24.
- Ülgen**, Hüseyin & **Helvacı**, Mehmet & **Kaya**, Arslan & **Nomer-Ertan**, N. Füsun (2022) Ticari İşletme Hukuku, 8. Baskı, İstanbul, Vedat Kitapçılık.
- Wilson**, Debra (2014), 'Price Gouging, Construction Cartels or Repair Monopolies: Competition Law Issues following Natural Disasters' Canterbury Law Review, S: 1, C: 20.
- Zwolinski**, Matt (2008), 'The Ethics of Price Gouging' Business Ethics Quarterly, S: 3, C: 18.

Etik Beyanı: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde etik kurallara uyulduğunu yazar beyan etmektedir. Aksi bir durumun tespiti halinde Ticaret ve Fikri Mülkiyet Hukuku Dergisi (TFM) hiçbir sorumluluğu kabul etmemektedir. Sorumluluk, çalışmanın yazarına aittir.

Katkı Oranı Beyanı: Söz konusu çalışmanın hazırlanması ve yazımı aşamasında yazarın katkı oranı %100'dür.

Varsa Destek ve Teşekkür Beyanı: Yoktur.

Çatışma Beyanı: Yoktur.

Ethics Statement: *The author declares that ethical rules are followed in all preparation processes of this study. In case of detection of a contrary situation, TFM does not have any responsibility and all responsibility belongs to the author of the study.*

Contributions Statement: *Author has contributed %100 into preparing and writing this study.*

Statement for Support and Appreciation If Any: *None.*

Statement for Conflict of Interest: *None.*